

PILAR 3 2023

1	INNLEDNING
2	KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
3	KAPITAL
4	KREDITTRISIKO
5	MOTPARTSRISIKO
6	LIKVIDITETSRISIKO
7	MARKEDSRISIKO
8	OPERASJONELL RISIKO
9	ESG-RISIKO
10	EIRRISIKO
11	COMPLIANCERISIKO
12	FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

Innhold

1	Innledning	3	4	Kredittrisiko	17	9	ESG-risiko	38
1.1	Konsernets risikoerklæring	4	4.1	Styring og kontroll	17	9.1	Strategisk mål bilde og styringsprosesser	38
1.2	Bekreftelse fra konserndirektør risikostyring og compliance	5	4.2	Eiendelskvalitet	18	9.2	Risikostyring	38
1.3	Sentrale risikogrupper	5	4.3	CRM-teknikker	19	9.3	Standarder	39
			4.4	Standardmetode	20	9.4	Verktøy	39
			4.5	IRB-metode	20	9.5	Roller og ansvar	39
			4.6	Porteføljeinformasjon	25			
2	Konsernets risiko- og kapitalstyring	7	5	Motpartsrisiko	26	10	Eierrisiko	40
2.1	Formål	7	5.1	Styring og kontroll	26	10.1	Eksposering	40
2.2	Styrings- og kontrollstruktur	7	5.2	Porteføljeinformasjon	26	10.2	Styring og kontroll	40
2.3	Sentrale roller og ansvarsområder	7	6	Likviditetsrisiko	27	11	Compliancerisiko	41
2.4	Beslutningsstrukturer	8	6.1	Styring og kontroll	27	11.1	Styring og kontroll	41
2.5	Rammeverk for risiko- og kapitalstyring	9	6.2	Eksposering	29	11.2	Regulatoriske endringer og compliancerisiko	41
2.6	Godtgjørelsesordninger	11	7	Markedsrisiko	31	12	Forretningsskikkrisiko	42
3	Kapital	12	7.1	Styring og kontroll	31	12.1	Styring og kontroll	42
3.1	Kapitaldekningsregelverket	12	7.2	Porteføljeinformasjon	33			
3.2	Forskjeller mellom regnskaps- og kapitaldekningsmessig konsolidering	13	8	Operasjonell risiko	36			
3.3	Regulatorisk tilpasning	13	8.1	Styring og kontroll	36			
3.4	Konsernets soliditetsmål	14	8.2	Minimumskrav til ansvarlig kapital	37			
3.5	Regulatorisk kapital	14						

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

1 Innledning

Pilar 3 er et myndighetsfastsatt krav til offentliggjøring av informasjon om kapital og risikoforhold. Dette dokumentet, inkludert vedlegg med standardiserte skjemaer, årsrapporten, og kvartalsrapporter med tilhørende dokumentasjon, gir en beskrivelse av risiko- og kapitalstyring i SpareBank 1 Østlandet og skal dekke krav til offentliggjøring av finansiell informasjon slik dette fremkommer i gjeldende regelverk.

Som hovedregel oppdateres dokumentet årlig, men dersom det skjer vesentlige endringer med betydning for vurderingen av konsernets finansielle stilling vil dokumentet oppdateres med ny informasjon. Standardiserte skjemaer i vedlegg oppdateres etter anbefalt frekvens for det enkelte skjema. Periodisk informasjon om kapitaldekning og minimumskrav til ansvarlig kapital er tilgjengelig i konsernets kvartalsrapporter. Alle tall er oppgitt i millioner kroner dersom ikke annet er angitt.

Utover den informasjonen som er tilgjengelig i dette dokumentet med vedlegg vises det til *Om oss/investor* på SpareBank 1 Østlandet sin [hjemmeside](#).

1 INNLEDNING

- Konsernets risikoerklæring
- Bekreftelse fra konserndirektør risikostyring og compliance
- Sentrale risikogrupper

2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING

3 KAPITAL

4 KREDITTRISIKO

5 MOTPARTSRISIKO

6 LIKVIDITETSRISIKO

7 MARKEDSRISIKO

8 OPERASJONELL RISIKO

9 ESG-RISIKO

10 EIERRISIKO

11 COMPLIANCERISIKO

12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

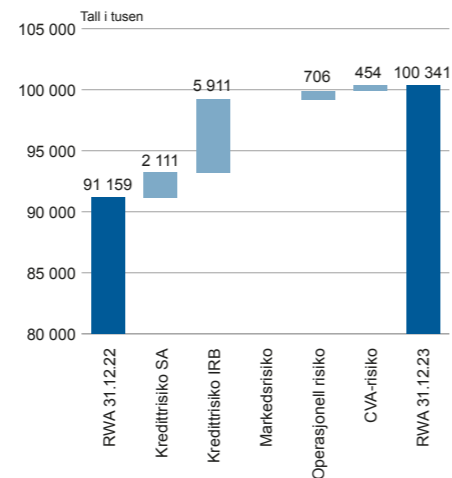
1.1 Konsernets risikoerklæring

Styret i SpareBank 1 Østlandet har vedtatt at konsernet skal ha en moderat til lav risikoprofil og holdes orientert om konsernets risikoutvikling gjennom regelmessige rapporter. Det er konsernets vurdering at risikostyringsrammeverket er tilstrekkelig og godt tilpasset konsernets risikovilje og forretningsstrategi. Det vurderes også at nivået av risiko er i overensstemmelse med fastsatt risikoprofil.

Når det gjelder vesentlige konserninterne transaksjoner og transaksjoner med nærstående parter henvises det til note i årsregnskapet angående investeringer i datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet, samt note angående personalkostnader og ytelser til ledende ansatte og tillitsvalgte.

Konsernets styre har godkjent denne risikoerklæringen.

FIG. 1.1 Utvikling i beregningsgrunnlaget

TABELL 1 Nøkkeltall

Lønnsomhet	
EK-avkastning etter skatt	11,3 %
Kapital	
Ren kjernekapitaldekning	17,0 %
Uvektet kjernekapitalandel	7,0 %
Rating	Aa3
Likviditet	
LCR	174,9 %
NSFR	128,6 %
Innskuddsdekning inkl. kredittforetak	53,6 %
Kredittrisiko	
Risikovekter i IRB-porteføljen PM	29,0 %
Risikovekter i IRB-porteføljen BM	60,2 %
Utlånsvekst i morbank	1,6 %
ESG-risiko	
Rating (Sustainalytics)	Negible risk
Grønne obligasjonsutstedelser som andel av samlet balanse	7,0 %
PM: Lån kvalifisert for det grønne obligasjonsrammeverket	19,8 %
BM: Lån kvalifisert for det grønne obligasjonsrammeverket	18,4 %

1 INNLEDNING

Konsernets risikoerklæring

► Bekreftelse fra konserndirektør risikostyring og compliance

Sentrale risikogrupper

2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING

3 KAPITAL

4 KREDITTRISIKO

5 MOTPARTSRISIKO

6 LIKVIDITETSRISIKO

7 MARKEDSRISIKO

8 OPERASJONELL RISIKO

9 ESG-RISIKO

10 EIERRISIKO

11 COMPLIANCERISIKO

12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

FIG. 1.2 Kapitaldekning

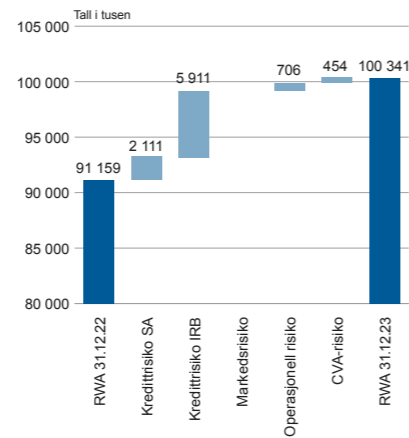
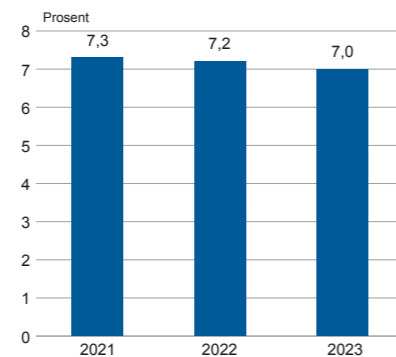

FIG. 1.3 Leverage ratio

1.2 Bekreftelse fra konserndirektør risikostyring og compliance

Det bekreftes at konsernets pilar 3-dokumentasjon per 31. desember 2023 er utarbeidet i samsvar med kravene til offentliggjøring beskrevet i del åtte i Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2019/876 av 20. mai 2019 og at opplysningene gir et rettviseende bilde av konsernets kapital og risikoforhold. I henhold til interne retningslinjer eies prosessen for pilar 3-dokumentasjonen av konserndirektør for risikostyring & compliance. Dokumentasjonen gjennomgås av konsernets compliancefunksjon og behandles i styrets risikoutvalg før godkjenning og vedtak i styret.

For vurdering av de viktigste risikoområdene knyttet til konsernets forretningsmodell og hvordan disse risikoene styres vises det til beskrivelsene av de enkelte risikoområdene i egne kapitler i nærværende dokument.

Vidar Nordheim
Konserndirektør risikostyring & compliance

1.3 Sentrale risikogrupper

Konsernet eksponeres for en rekke ulike typer risiko hvor de viktigste risikogrupperne er:

- **Systemrisiko** er risiko for at finansiell ustabilitet gir forstyrrelser i tilbudet av finansielle tjenester av et omfang som kan føre til betydelige negative virkninger på produksjon og sysselsetting.
- **Kreditrisiko** er risikoen for tap som følge av kunders eller andre motparters manglende evne og/eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.
- **Markedsrisiko** er risikoen for tap som følge av endringer i observerbare markedskurser som renter, aksjekurser og valutakurser.
- **Likviditets- og refinansieringsrisiko** er risikoen for ikke å være i stand til å innfri forpliktelser eller ikke evne å finansiere eiendeler, herunder ønsket vekst, uten vesentlige økte kostnader.
- **Operasjonell risiko** er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.
- **Omdømmerisiko** er risikoen for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit i markedet, dvs. hos kunder, motparter, aksjemarkeder og myndigheter.
- **Eierrisiko** er risikoen for at konsernet blir påført et negativt resultat fra eierposter i strategisk eide selskap og/eller må tilføre ny egenkapital til disse selskapene.
- **Bærekraftsrisiko (ESG-risiko)** er risikoen for tap som følge av at bankens eksponeringer mot motparter påvirkes negativt av ESG-faktorer. ESG-risiko er en risikodriver for kreditrisiko, motpartsrisiko og markedsrisiko og kan deles i;
  - a) Miljørisiko (E) er risikoen for tap som følge av at bankens eksponering mot motparter påvirkes negativt av miljøfaktorer, herunder klimaendringer og/eller annen miljøforringelse.
  - b) Sosial risiko (S) er risikoen for tap som følge av at bankens eksponering mot motparter påvirkes negativt av sosiale faktorer som samfunnsforhold, arbeidstakerrettigheter, menneskerettigheter, fattigdom o.a.
  - c) Styringsrisiko (G) er risikoen for tap som følge av at bankens eksponering mot motparter påvirkes negativt av dårlig styring og kontroll hos motparten.

1 INNLEDNING

Konsernets risikoerklæring

Bekreftelse fra konserndirektør risikostyring og compliance

► Sentrale risikogrupper

2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING

3 KAPITAL

4 KREDITTRISIKO

5 MOTPARTSRISIKO

6 LIKVIDITETSRISIKO

7 MARKEDSRISIKO

8 OPERASJONELL RISIKO

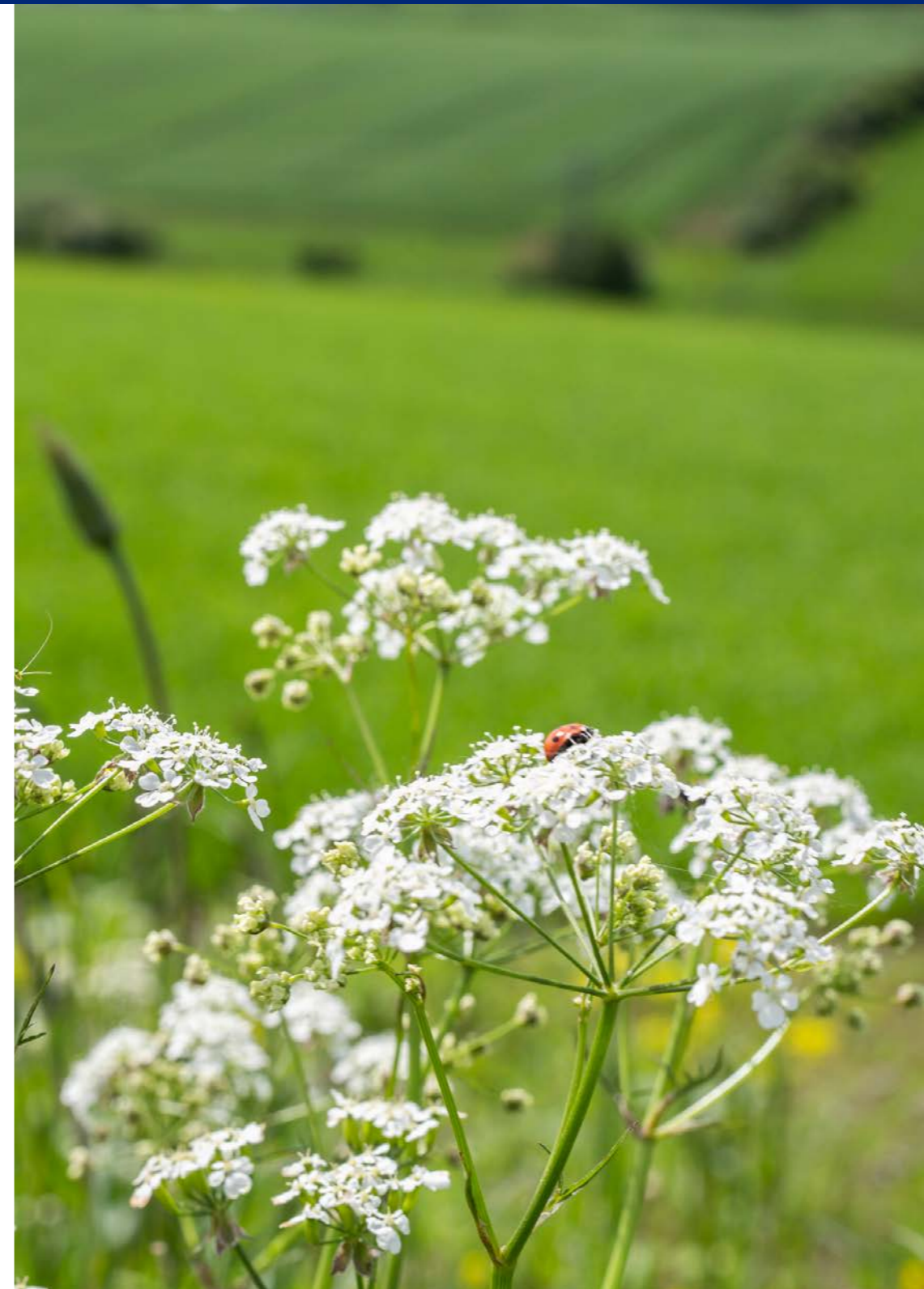
9 ESG-RISIKO

10 EIERRISIKO

11 COMPLIANCERISIKO

12 FORRETNINGSSKIKK- RISIKO

- **Compliancerisiko** er risikoen for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner, bøter, økonomisk tap eller svekket omdømme som følge av manglende etterlevelse av lover, forskrifter eller myndighetsfastsatte retningslinjer.
- **Anti-hvitvaskrisiko** er risikoen for at bankens produkter og tjenester blir misbrukt til hvitvasking eller terrorfinansiering.
- **Forretningsskikkrisiko** er risikoen for tap av konsesjon, andre offentlige sanksjoner eller straffereaksjoner, omdømmetap eller økonomisk tap som følge av at bankens forretningsmetoder eller de ansattes jobbadferd i vesentlig grad skader kundenes interesser eller markedets integritet.
- **Regulatorisk risiko** er risikoen for at endringer i det regulatoriske rammeverket i vesentlig grad påvirker bankens lønnsomhet, kapitalbehov eller rammevilkår for øvrig på en negativ måte.
- **Risikoen for uforsvarlig gjeldsoppbygging** er risikoen for at konsernets soliditet reduseres uforholdsmessig som følge av høy andel fremmedfinansiering og overdreven gjeldsoppbygging.
- **Forretningsrisiko** er risikoen knyttet til uventede inntekts- og kostnadssvingninger fra andre forhold enn kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko.
- **Pensjonsrisiko** er risikoen for tap som følge av at bankens pensjonsordning er underfinansiert i forhold til fremtidige forpliktelser, og som følge av det må oppkapitaliseres.

1 INNLEDNING

2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING

► Formål

Styrings- og kontrollstruktur

Sentrale roller og ansvarsområder

Beslutningsstrukturer

Rammeverk for risiko- og kapitalstyring

Godtgjørelsesordninger

3 KAPITAL

4 KREDITTRISIKO

5 MOTPARTSRISIKO

6 LIKVIDITETSRISIKO

7 MARKEDSRISIKO

8 OPERASJONELL RISIKO

9 ESG-RISIKO

10 EIERRISIKO

11 COMPLIANCERISIKO

12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

2 Konsernets risiko- og kapitalstyring

2.1 Formål

Risiko- og kapitalstyringen i konsernet skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og bidra til opprettholdelse av ønsket risikoprofil. Risiko- og kapitalstyringen skal videre bidra til å sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

- En tydelig bedriftskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risiko- og kapitalstyring.
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen.
- Å tilstrebe god kapitalanvendelse.
- Å unngå at uventede enkelthendelser skader konsernets finansielle stilling i alvorlig grad.

Rammeverket for fastsettelse av konsernets risikoprofil skal gi en helhetlig og balansert oversikt over den risiko virksomheten er eksponert for og består av utsagn som definerer konsernets risikovilje innenfor vesentlige risikokategorier. Risikovilje defineres som ønsket risikoeksponering-/profil ut fra et inntjenings- og tapsperspektiv.

Basert på utsagnene som definerer konsernets risikovilje kvantifiseres risikoprofilen gjennom fastsettelse av måleindikatorer for konsernets risikovilje og risikoevne. Risikoevne defineres som maksimal risikoeksponering før konsernet kommer i konflikt med myndighetskrav eller tvinges til å gjennomføre uønskede tiltak, herunder uønsket endring i strategi eller forretningsmodell.

Målsatt risikoprofil skal reflekteres i øvrige deler av rammeverket for risikostyring, herunder for eksempel ved fastsettelse av fullmakter og rammer for operativ styring.

2.2 Styrings- og kontrollstruktur

Styring og kontroll omfatter alle prosesser og kontrolltiltak som er iverksatt av konsernets ledelse for å sikre en effektiv forretningsdrift og gjennomføring av konsernets strategier.

I prosessen for risikostyring er bedriftskulturen grunnmuren som de andre elementene bygger på. Bedriftskulturen omfatter ledelsesfilosofi, lederstil, styringsprinsipper og menneskene i organisasjonen med deres individuelle egenskaper som integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. God bedriftskultur er viktig da det motsatte vanskelig kan kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak.

Det er etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer som er tydelig kommunisert i hele organisasjonen. Retningslinjene gir informasjon om de forventninger som stilles til den enkelte ansatte når det gjelder integritet, etisk adferd og kompetanse.

Ved rekruttering av nye medarbeidere er faglig og personlig egnethet i forhold til den stillingen som skal besettes en forutsetning.

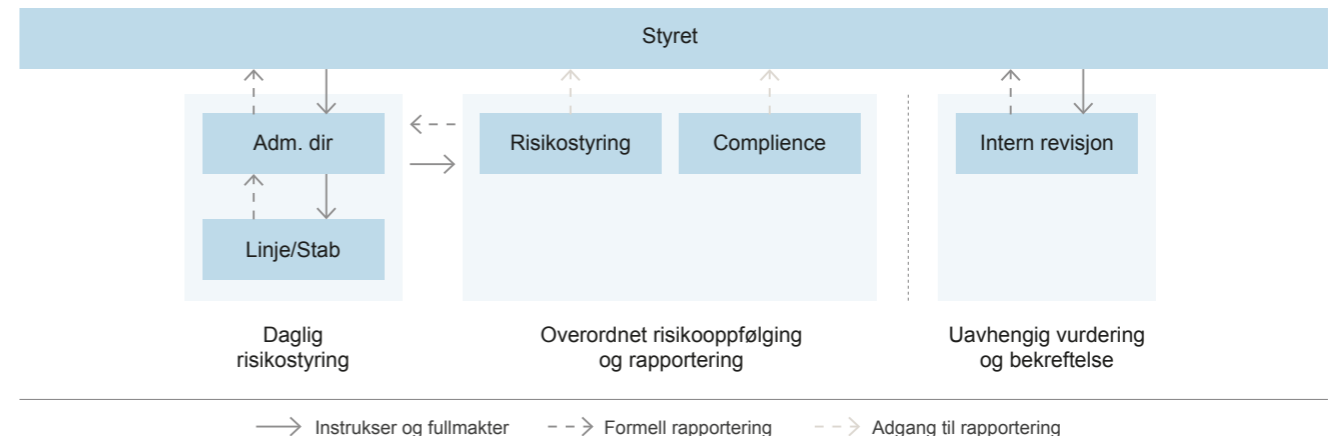
Alle konsernets forretningsområder og stabsfunksjoner er representert i konsernledelsen. For alle nøkkelområder i konsernet skal det være etablert tydelige ansvarsforhold.

2.3 Sentrale roller og ansvarsområder

Konsernet legger vekt på en kontroll- og styringsstruktur som fremmer målrettet og uavhengig styring og kontroll. Ansvar for styring av risiko er derfor delt mellom ulike roller i henhold til figur 2.1.

Styret har ansvaret for å påse at konsernet har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra strategisk mål bilde, vedtatt risikoprofil og myndighetspålagte krav. Styret fastsetter de overordnede målsettingene relatert til risikoprofil og avkastning. Styret fastlegger videre overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risiko- og kapitalstyringen i konsernet, samt etiske retningslinjer som skal bidra til høy etisk standard. Videre skal styret påse at ledelsen sørger for en hensiktsmessig og effektiv risikostyringsprosess i samsvar med lover, forskrifter, vedtekter og prinsipper beskrevet i dette dokument, samt fastsette beredskaps- og kontinuitetsplaner for å sikre at driften kan videreføres og tap begrenses ved vesentlige uforutsette hendelser.

FIGUR 2.1 Roller og ansvar i risikostyringsprosessen

1 INNLEDNING**2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING**

Formål

Styrings- og kontrollstruktur

Sentrale roller og ansvarsområder

► Beslutningsstrukturer

Rammeverk for risiko- og kapitalstyring

Godtgjørelsesordninger

3 KAPITAL**4 KREDITTRISIKO****5 MOTPARTSRISIKO****6 LIKVIDITETSRISIKO****7 MARKEDSRISIKO****8 OPERASJONELL RISIKO****9 ESG-RISIKO****10 EIERRISIKO****11 COMPLIANCERISIKO****12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO**

Styrets arbeid er nedfelt i en årsplan som oppdateres årlig. Dette sikrer at styret har tilstrekkelig tid til og fokus på sentrale oppgaver.

Styret har egne utvalg for risikostyring, revisjon og godtgjørelse. Risikoutvalget er et forberedende organ for styret i saker som vedrører konsernets risikostyring og internkontroll, mens revisjonsutvalget forbereder saker som vedrører finansiell informasjon og internkontroll knyttet til denne. Utvalgene består av de samme tre medlemmene utgått av styret, men utvalgene har ikke samme leder. Godtgjøringsutvalget har et rådgivningsansvar overfor styret ved fastsettelse og oppfølging av policy for godtgjørelse gjeldende for alle ansatte og skal tilsvarende bistå styret i dets arbeid med ansettelsesvilkår for konsernsjef, samt når det gjelder hovedprinsipper og strategi for kompensasjon av det øverste ledersjikt i konsernet. Godtgjøringsutvalget består av tre styremedlemmer hvorav én er ansattrepresentant. Risikoutvalget, revisjonsutvalget og godtgjøringsutvalget har avholdt henholdsvis 6, 5 og 3 møter i rapporteringsperioden.

Når det gjelder informasjon angående valg av styremedlemmer og styrets sammensetning vises det til konsernets prinsipper for eierstyring og selskapsledelse som er tilgjengelig på konsernets nettsider. Tabell 2.1

viser antall styreverv det enkelte styremedlem har i andre organisasjoner.

Konsernsjef har ansvaret for den overordnede risikostyringen. Det betyr at konsernsjef er ansvarlig for at det implementeres effektive risikostyringssystemer i konsernet og at risikoeksponeringen overvåkes. Konsernsjef er videre ansvarlig for delegering av fullmakter og rapportering til styret.

Forretningsdivisjoner og stabsenheter har ansvaret for risikostyringen innenfor sitt ansvarsområde. Det innebærer at lederne skal sørge for at det etableres og gjennomføres forsvarlig risikostyring og sørge for at denne utføres i samsvar med styringsdokumenter, fullmakter, rutiner og instruksjer.

Avdeling for risikostyring og compliance er organisert uavhengig av linje- og stabsenheter og rapporterer direkte til konsernsjef. I tillegg har avdelingen adgang til å rapportere direkte til styret. Avdelingen er ansvarlig for uavhengig oppfølging og rapportering av risikobildet og følger opp at konsernet etterlever gjeldende lover og forskrifter. Avdelingen er todelt og består av avdeling for risikostyring og avdeling for compliance. Avdeling for risikostyring har ansvaret for rammeverket for risikostyring,

inkludert risikomodeller og risikostyringssystemer, mens avdeling for compliance har ansvaret for rammeverket for compliance og forretningsskikkrisiko. Leder av compliance har adgang til å rapportere direkte til styret og konsernsjef, selv om avdelingen er samorganisert med risikostyring.

I datterselskapene skal det være utpekt en person/ personer som skal ivareta risikostyring- og complianceansvaret i det respektive selskap.

Internrevisjonen er styrets redskap for å påse at risikostyringen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt.

2.4 Beslutningsstrukturer

Følgende utvalg er etablert innenfor risikostyringsområdet for å bistå konsernsjef med beslutningsgrunnlag og oppfølging:

- Risiko- og balansestyringskomiteen.
- Kredittutvalg.

Risiko- og balansestyringskomiteen er et rådgivende organ for konsernsjef og er bredt sammensatt med sentrale ledere fra avdeling for risikostyring og compliance, økonomi- og finansavdelingen og forretningsområdene. Risiko- og balansestyringskomiteen ledes av konsernsjef.

Overordnet skal risiko- og balansestyringskomiteen vurdere konsekvensen av ulike scenariers effekt på lønnsomhet, soliditet, finansiering og likviditet, som grunnlag for strategiske diskusjoner om vekstmål for innskudd og utlån, utbyttestrategier med videre. Risiko- og balansestyringskomiteen skal videre:

- Følge opp konsernets risikoprofil og kapitaldeknings situasjon og foreslå korrigerende tiltak ved behov.
- Behandle og anbefale endringer i risikobaserte styringsdokumenter.
- Behandle og anbefale endringer i eier- og kapitalstyringsrammeverk, kapitalmål og kapitalplan.
- Behandle vesentlige forhold av betydning for konsernets balansestyring.
- Validere risikostyringssystemene.
- Vurdere og anbefale nye risikomodeller.

TABELL 2.1 Styreverv i andre organisasjoner

Navn	Rolle i SpareBank 1 Østlandet	Antall styreverv i annen organisasjon
Siri Jarandsen Strømmevold (f. 1961)	Styrets leder	2
Nina Cecilie Strøm Swensson (f. 1972)	Nestleder	0
Alexander Sandberg Lund (f. 1969)	Styremedlem	4
Idun Kristine Fridtun (f. 1963)	Styremedlem	2
Jørn-Henning Eggum (f. 1972)	Styremedlem	4
Tore-Anstein Dobloug (f. 1962)	Styremedlem	1
Sjur Smedstad (f. 1966)	Styremedlem	2
Catherine Norland (f. 1972)	Styremedlem	2
Magnar Nybakk (f. 1957)	Varamedlem	2
Kristin Vitsø Bjørnstad (f. 1961)	Varamedlem	2
Sissel Merete Skoghaug (f. 1971)	Varamedlem	5
Vibeke Hanvold Ottinsen (f. 1977)	Varamedlem	2
Lars Håvard Bratås (f. 1967)	Varamedlem	1

1 INNLEDNING

2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING

Formål

Styrings- og kontrollstruktur

Sentrale roller og ansvarsområder

Beslutningsstrukturer

► Rammeverk for risiko- og kapitalstyring

Godtgjørelsesordninger

3 KAPITAL

4 KREDITTRISIKO

5 MOTPARTSRISIKO

6 LIKVIDITETSRISIKO

7 MARKEDSRISIKO

8 OPERASJONELL RISIKO

9 ESG-RISIKO

10 EIERRISIKO

11 COMPLIANCERISIKO

12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

Kredittutvalget er et rådgivende organ for konsernsjef ved kredittbeslutninger under konsernsjefs fullmakter og skal:

- Vurdere lånesøknadene i henhold til gjeldende styringsdokumenter, bevilgningsreglement og kredittbehandlingsrutiner.
- Avdekke risiko i den enkelte søknad, inkludert en selvstendig vurdering av kredittrisiko.

Kredittutvalget er sammensatt av konsernsjef, konserndirektør bedriftsmarked, kredittsjef for bedriftsmarkedet og assisterende banksjef bedriftsmarked kreditt. Regionbanksjef og saksbehandler deltar ved behandling av sine saker.

2.5 Rammeverk for risiko- og kapitalstyring

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring skal rammeverket baseres på de elementer som reflekterer måten styret og ledelsen styrer konsernet på:

- Strategisk mål bilde og ønsket risikoprofil.
- Organisering og bedriftskultur.
- Risikoidentifikasjon.
- Risikoanalyse.
- Stresstester.
- Risikostrategier.
- Kapitalstyring, inkludert avkastnings- og soliditetsmålsettinger.
- Rapportering.
- Oppfølging og overvåkning.
- Compliance.
- Beredskapsplaner.
- Gjenopprettingsplan.

Sammenhengen mellom de enkelte elementene kan oppsummeres som i figur 2.2.

FIGUR 2.2 Rammeverk for risiko- og kapitalstyring

1 INNLEDNING**2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING**

Formål

Styrings- og kontrollstruktur

Sentrale roller og ansvarsområder

Beslutningsstrukturer

▶ **Rammeverk for risiko- og kapitalstyring**

Godtgjørelsesordninger

3 KAPITAL**4 KREDITTRISIKO****5 MOTPARTSRISIKO****6 LIKVIDITETSRISIKO****7 MARKEDSRISIKO****8 OPERASJONELL RISIKO****9 ESG-RISIKO****10 EIERRISIKO****11 COMPLIANCERISIKO****12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO****2.5.1 STRATEGISK MÅLBILDE OG ØNSKET RISIKOPROFIL**

Risiko- og kapitalstyringen skal ta utgangspunkt i konsernets strategiske målsettinger uttrykt i forretningsstrategien og ønsket risikoprofil slik denne er fastsatt i konsernets overordnede risikostrategi og -policy.

2.5.1.1 Risikoidentifikasjon

For å kunne realisere det strategiske målbildet og ønsket risikoprofil skal styret og ledelsen kjenne risikobildet. Risikoidentifikasjonsprosessen skal være framoverskuende og være en integrert del av strategiprosessen. Prosessen skal dekke alle vesentlige risikoer konsernet står overfor og skal gjennomføres minimum én gang per år eller oftere når særlige forhold tilsier det.

2.5.1.2 Risikoanalyse

Risikoanalysen skal danne grunnlag for hvordan konsernet forstår og styrer risikoene. Det betyr blant annet at:

- Vesentlige risikoer i størst mulig grad skal kvantifiseres hvor metoder og modeller for kvantifisering er basert på anerkjente metoder for måling av risiko.
- Det skal foretas en vurdering og dokumentasjon av de kontrolltiltak som er etablert og om disse tiltakene er forsvarlig ivaretatt.
- Det for vesentlige risikoer skal det utarbeides en risikoprofil som i størst mulig grad skal kvantifiseres.

2.5.1.3 Stresstester

Stresstester er viktige verktøy for å vise hvordan negative hendelser påvirker resultat, balanse, kapitaldekning og likviditet. Stresstester skal inngå som et viktig element i konsernets framskrivning av finansiell utvikling, herunder også framskrivninger knyttet til et alvorlig, men ikke usannsynlig økonomisk tilbakeslag. Stresstester skal gjennomføres minimum årlig, og benyttes i kapitalvurderingsprosessen og ved vedlikehold av konsernets gjenopprettingsplan.

2.5.1.4 Risikostrategier

Konsernets overordnede risikostrategi og -policy gir en beskrivelse av konsernets vedtatte risikoprofil og policy for arbeidet med risiko- og kapitalstyring. Dokumentet består av en strategidel som beskriver ønsket risikoprofil, samt en policydel som angir hvordan risikostyringen skal gjennomføres. Styringsdokumentet har en rekke underliggende risikobaserte styringsdokumenter innenfor alle vesentlige risikokategorier.

Dokumentet skal gjennomgås minimum årlig og oppdateres ved behov. Basert på gjennomgåelsen skal dokumentet fremlegges for styret til beslutning.

Styringsdokumentet er gjeldende for konsernet, men må behandles og vedtas av det enkelte selskapsstyre. Ved implementering i bankens datterselskaper skal rammeverket implementeres i størst mulig grad, dog hensyntatt det enkelte datterselskaps størrelse og risikobilde. Dette kan gjøres ved at det etableres eget dokument for risikostyring basert på prinsippene i overordnet risikostrategi- og policy på en slik måte at alle formelle lov- og forskriftskrav til virksomhetene oppfylles.

Formålet med dokumentet er videre å definere konsernets rammeverk for styring og kontroll. Dokumentet gir føringer for konsernets overordnede holdninger til og prinsipper for risiko- og kapitalstyring, og skal sikre at det etableres og vedlikeholdes effektive og hensiktsmessige risiko- og kapitalstyringsprosesser.

Rammeverket skal tilfredsstillende eksterne krav og forventninger til god risiko- og kapitalstyring. Dette omfatter blant annet:

- Lover og forskrifter.
- Finanstilsynets retningslinjer.
- Helhetlig risikostyring – et integrert rammeverk (COSO-rammeverket).
- Norsk anbefaling om "Eierstyring og selskapsledelse".
- Guidelines on Internal Governance (EBA GL 2021/05)

De underliggende risikostrategiene og -policyene er styrets instrumenter for fastsettelse av ønsket risikoprofil innenfor ulike risikoområder og skal sikre at risikoene styres i tråd med denne. De ulike styringsdokumentene skal gjenspeile overordnede mål og strategier gitt gjennom overordnet risikostrategi og konsernets forretningsstrategi, og skal stå i forhold til konsernets risikoevne og -vilje. De underliggende risikostrategiene og -policyene fastsettes av styret og revideres ved behov, minimum årlig.

Videre fungerer konsernets etiske retningslinjer som en rettesnor for virksomheten ved å definere hvilke etiske krav som stilles internt og hvordan konsernet skal forholde seg til andre interessenter.

Konsernets strategi for samfunnsansvar og bærekraft beskriver på sin side konsernets muligheter og utfordringer

rundt samfunnsengasjement og bærekraft, samt hvordan disse spørsmålene håndteres.

2.5.1.5 Kapitalstyring

Konsernet skal ha en kapitalstyring som bidrar til:

- Effektiv kapitalanskaffelse og -anvendelse i forhold til det strategiske målbildet og den vedtatte forretningsstrategien.
- Tilfredsstillende egenkapitalavkastning.
- Tilfredsstillende ren kjernekapitaldekning ut fra ønsket risikoprofil og myndighetsfastsatte krav.
- Konkurransedyktige vilkår, og langsiktig god tilgang på innlån i kapitalmarkedene.
- Utnyttelse av vekstmuligheter i det til enhver tid definerte markedsområde.

På grunnlag av det strategiske målbildet og resultatet av kapitalvurderingsprosessen skal det årlig utarbeides en kapitalplan. Det skal som et minimum benyttes to ulike framskrivninger av konsernets finansielle utvikling for de neste tre årene. Framskrivningene skal ta hensyn til forventet utvikling i perioden, samt en situasjon med alvorlige, men ikke usannsynlig økonomiske tilbakeslag.

Med grunnlag i framskrivningene skal styret og ledelsen foreta en samlet vurdering av om kapitalnivået er tilstrekkelig og tilpasset konsernets risikoprofil og strategiske målbilde.

Konsernets målsettinger om ren kjerne- og total kapitaldekning skal sikre tilstrekkelig kapital til å oppfylle myndighetspålagte kapitalkrav og ivareta vernet av konsernets kreditorer.

2.5.1.6 Rapportering

Risikorapporteringen har som formål å sikre at alle organisasjonsnivåer har tilgang på tilstrekkelig og pålitelig risikorapportering. Dette skal sikre oversikt over aktuell risikoeksponering og eventuelle svakheter i risikostyringsprosessen. Rapporteringen skal danne grunnlaget for den videre oppfølging og overvåking av risikoeksponeringen og risikostyringsprosessen i konsernet.

2.5.1.7 Oppfølging og overvåking

Den løpende risikoeksponering skal overvåkes. Alle ledere er ansvarlige for den daglige risikostyringen innenfor eget ansvarsområde og derigjennom kapitalbruken innenfor

1 INNLEDNING**2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING**

Formål

Styrings- og kontrollstruktur

Sentrale roller og ansvarsområder

Beslutningsstrukturer

Rammeverk for risiko- og kapitalstyring

▶ Godtgjørelsesordninger

3 KAPITAL**4 KREDITTRISIKO****5 MOTPARTSRISIKO****6 LIKVIDITETSRISIKO****7 MARKEDSRISIKO****8 OPERASJONELL RISIKO****9 ESG-RISIKO****10 EIERRISIKO****11 COMPLIANCERISIKO****12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO**

eget ansvarsområde, og skal påse at risikoeksponeringen er innenfor besluttede rammer.

Den overordnede risikoeksponering og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til styret og ledelsen. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av avdeling for risikostyring og compliance. Formålet med oppfølgingen er videre å vurdere hvor effektiv prosessen for risikostyring er over tid, og sikre at nødvendige tiltak eller endringer blir gjennomført.

Konsernet har etablert indikatorer med grenseverdier for oppfølging og overvåking. På denne måten sikres tidsriktige vurderinger av behov for eskalering ved negativ utvikling i én eller flere indikatorer.

2.5.1.8 Compliance

Det skal finnes prosesser som sikrer etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter, slik at konsernet ikke påføres sanksjoner eller annet økonomisk tap som følge av brudd på disse. Dette skal skje gjennom:

- Et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer som er tydelig kommunisert og forstått i organisasjonen.
- Retningslinjer og rutiner for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover og forskrifter.
- Retningslinjer og rutiner for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lovene/forskriftene.

2.5.1.9 Beredskapsplaner

Konsernets kjernevirksomhet er å ta risiko. Dette vil over tid kunne påføre bankene større uventede tap, på tross av gode risikostyringssystemer og prosesser. En slik situasjon vil kunne medføre alvorlig press på kapitaldekning, likviditet og drift. Konsernet skal derfor ha beredskapsplaner på nevnte områder.

2.5.1.10 Gjenopprettingsplan

I tillegg til ordinære beredskapsplaner har konsernet etablert en egen gjenopprettingsplan som angir konkrete og gjennomførbare tiltak for håndtering av finansielle krisesituasjoner. Gjenopprettingsplanen skal ikke forutsi finansielle kriser, men identifisere og vurdere konsernets muligheter for å gjenopprette finansiell styrke og levedyktighet i situasjoner der konsernet er satt under et hardt finansielt press.

2.6 Godtgjørelsesordninger

Konsernets policy for godtgjøring vedtas av styret etter forutgående behandling i godtgjøringsutvalget. Tilsvarende rapporteres praktisering av godtgjøringsordningen årlig til styret etter forutgående behandling i godtgjøringsutvalget. Konsernets godtgjøringsordning skal bidra til å understøtte og videreutvikle organisasjonens prestasjonskultur. Måling og fokus på prestasjoner og salg må imidlertid balanseres i forhold til prinsippene om risikostyring, interessekonflikter og kundenes interesser. Gode prestasjoner kjennetegnes ved prioritering og gjennomføring av strategiske aktiviteter, oppnåelse av resultater som gir forretningsmessig verdi, god læringskultur, godt samarbeid og verdiskaping på tvers av konsernet.

Godtgjøringsmodellen i SpareBank 1 Østlandet er for alle ansatte basert på at fastlønn er den sentrale og vesentligste komponenten. Dette gjelder også ledende ansatte og ansatte med risikofunksjoner. Dette er gjort slik for at det ikke skal motivere til uønsket risikotaking. Det er ikke etablert noen form for særskilte kompensasjonsordninger for ledende ansatte m.v. Variabel lønn i form av engangstillegg kan anvendes overfor medarbeidere som over tid har blitt påført en ekstraordinær stor arbeidsbelastning, som for eksempel som følge av ledelse av eller deltakelse i større og omfattende prosjekter, eller annen form for merarbeid. Engangstillegg i henhold til ovennevnte kan som hovedregel ikke gis til ledende ansatte, ansatte med arbeidsoppgaver av vesentlig betydning for foretakets risikoeksponering og ansatte med kontrolloppgaver. Dersom det allikevel skal gis engangstillegg til ledende ansatte, ansatte med arbeidsoppgaver av vesentlig betydning for foretakets risikoeksponering og ansatte med kontrolloppgaver skal dette praktiseres i henhold til reglene i Finansforetaksforskriften og rundskriv 2/2020 fra Finanstilsynet, og vedtas av styret i det enkelte tilfelle. Som følge av engangstilleggenes innretning, omfang og faktiske tildeling blir bestemmelser om tilbakeholdelse, tildeling i form av egenkapitalinstrumenter, med videre i praksis ikke relevante. Det vil si at konsernet nyttiggjør seg av unntaksregelen i CRD artikkel 94 (3) b når det gjelder bestemmelsene i CRD artikkel 94 (1) l-m angående

henholdsvis sammensetning og utsettelse av variabel godtgjørelse. Godtgjøringsordningen inneholder dog formelt sett bestemmelser som gir adgang til tilbakeholdelse eller kreve tilbakebetaling av tildelt variabel godtgjørelse dersom det likevel skulle bli relevant. For ytterligere beskrivelser henvises det til rapport om godtgjørelse til ledende personer som er publisert på bankens nettsider, samt vedlegg med standardiserte skjema, hovedgruppe 17 som omhandler godtgjørelsesordninger.

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
  - ▶ Kapitaldekningsregelverket
    - Forskjeller mellom regnskaps- og kapitaldekningsmessig konsolidering
    - Regulatorisk tilpasning
    - Konsernets soliditetsmål
    - Regulatorisk kapital
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

3 Kapital

3.1 Kapitaldekningsregelverket

Kapitaldekningsregelverket bygger på en standard for kapitaldekningsberegninger hvor formålet er å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom følgende virkemidler:

- Risikosensitivt kapitalkrav.
- Regulatoriske krav til risikostyring og kontroll.
- Tilsynsmessig oppfølging.
- Informasjon til markedet.

Regelverket skal sørge for at det blir økt samsvar mellom hvordan myndighetene setter krav til kapitaldekning i foretakene og den metodikken foretakene selv benytter for å beregne og vurdere sitt eget kapitalbehov. Regelverket baseres på følgende tre pilarer:

- **Pilar 1:** Minimumskrav til ansvarlig kapital.
- **Pilar 2:** Vurdering av samlet kapitalbehov og tilsynsmessig oppfølging.
- **Pilar 3:** Offentliggjøring av informasjon.

3.1.1 PILAR 1 – MINIMUMSKRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL

Pilar 1 omhandler minstekravet til ansvarlig kapital for kredittrisiko, operasjonell risiko og markedsrisiko hvor minstekravet til kapitaldekning er fastsatt til 8 prosent. I tillegg kommer et samlet bufferkrav på 9,5 prosent per utgangen av året. SpareBank 1 Østlandet er ikke utpekt som nasjonal systemviktig bank.

Kapitaldekningen fastsettes som forholdet mellom bankens samlede ansvarlige kapital og risikovektede eiendeler, som vist i figur 3.1.

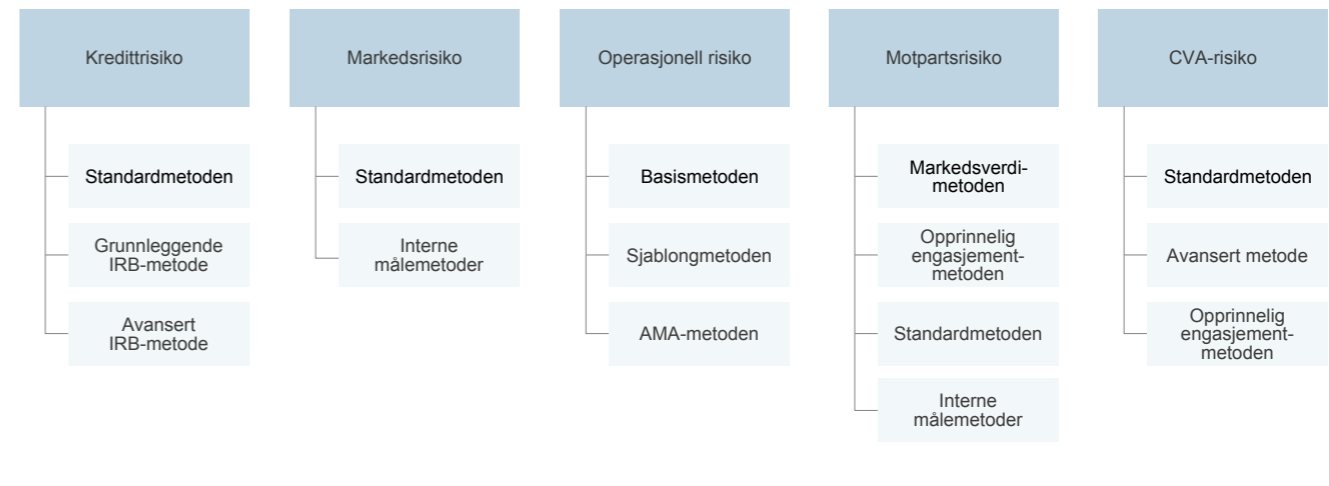
Kapitaldekningsregelverket inneholder ulike metoder for å beregne kapitalkravet. De ulike metodene fremgår av figur 3.2.

For foretak som har tillatelse til å benytte interne målemetoder, heretter kalt IRB-metoder hvor IRB er en forkortelse for *Internal Rating Based Approach*, vil det lovbestemte minimumskravet til kapital for kredittrisiko være basert på foretakets egne risikomodeller. Bruk av IRB-metoder gjør minimumskravet til kapital mer

FIGUR 3.1 Kapitaldekningsbrøken

$$\frac{\text{Ren kjernekapital + hybridkapital + tilleggskapital}}{\text{Kredittrisiko + markedsrisiko + operasjonell risiko + motpartsrisiko + CVA-risiko}} > = \text{Minimumskrav + bufferkrav}$$

FIGUR 3.2: Metoder for beregning av kapitalkrav

risikosensitivt og medfører derfor at kapitalkravet, i større grad enn under bruk av standardmetoden som er basert på sjablonger, vil variere med risikoen i underliggende porteføljer.

3.1.2 PILAR 2 – VURDERING AV SAMLET KAPITALBEHOV OG INDIVIDUELL TILSYNSMESSIG OPPFØLGING

Pilar 2 stiller krav til foretakenes kapitalvurderingsprosess, heretter kalt ICAAP-prosess hvor ICAAP er en forkortelse for *Internal Capital Adequacy Assessment Process*. Formålet med prosessen er å gjennomføre en strukturert og dokumentert prosess for vurdering av konsernets risikoprofil for å sikre at konsernet har tilstrekkelig kapital til å dekke risikoen forbundet med virksomheten. I tillegg skal

foretakene ha en strategi for å opprettholde tilstrekkelig kapitalnivå.

Konsernet har beregnet et pilar 2-t tillegg i en prosess som omfatter morbanken, datterselskaper og eierposter i tilknyttede selskaper/felleskontrollerte virksomheter. Prosessen baseres på en vurdering av eksponering og kvaliteten i styring og kontroll, hvor kapitalbehovet i all hovedsak er basert på den metodikk som fremkommer av Finanstilsynets rundskriv som beskriver praksis for vurdering av risiko og kapitalbehov.

Finanstilsynet skal overvåke og evaluere konsernets risikoeksponering og risikostyring, den interne vurderingen av kapitalbehov og tilhørende strategi, samt konsernets

1 INNLEDNING

2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING

3 KAPITAL

Kapitaldekningsregelverket

► Forskjeller mellom regnskaps- og kapitaldekningsmessig konsolidering

Regulatorisk tilpasning

Konsernets soliditetsmål

Regulatorisk kapital

4 KREDITTRISIKO

5 MOTPARTSRISIKO

6 LIKVIDITETSRISIKO

7 MARKEDSRISIKO

8 OPERASJONELL RISIKO

9 ESG-RISIKO

10 EIERRISIKO

11 COMPLIANCERISIKO

12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

evne til å sikre overholdelse av myndighetenes kapitalkrav. Denne prosessen kalles SREP-prosessen hvor SREP er en forkortelse for Supervisory Review and Evaluation Process. Gjennom sin SREP-prosess har Finanstilsynet fastsatt at SpareBank 1 Østlandet skal ha et pilar 2-krav utover minstekrav og bufferkrav som utgjør 1,9 prosent av det konsoliderte beregningsgrunnlaget for pilar 1, samt at pilar 2-kravet skal bestå av minimum 56,25 prosent ren kjernekapital og 75 prosent kjernekapital, som tilsvarer kravet til sammensetning av kapital i pilar 1. Hensikten med pilar 2-kravet er å fange opp kapitalbehov knyttet til risikoer som ikke eller kun delvis dekkes av kapitalkravene under pilar 1. I samme prosess har Finanstilsynet vurdert at SpareBank 1 Østlandet bør ha en margin i form av ren kjernekapital over det samlede kravet til ren kjernekapitaldekning, kjernekapitaldekning og kapitaldekning på minimum 1,0 prosent av risikovektet beregningsgrunnlag.

3.1.3 PILAR 3 – OFFENTLIGGJØRING AV INFORMASJON

Formålet med pilar 3 er å bidra til økt markedsdisiplin og å gjøre det lettere å sammenligne foretakene. Foretakene skal offentliggjøre opplysninger som gir markedsaktørene mulighet til å vurdere foretakenes risikoprofil, kapitalisering, samt styring og kontroll av risiko. Informasjonen skal gis på en forståelig måte som gjør det mulig å sammenligne ulike foretak. Informasjonen skal i all hovedsak offentliggjøres minst årlig samtidig med årsregnskapet, men foretakene skal vurdere om deler av informasjonen skal offentliggjøres hyppigere.

3.2 Forskjeller mellom regnskaps- og kapitaldekningsmessig konsolidering

3.2.1 KONSOLIDERING FOR KAPITALDEKNINGSFORMÅL

Konsolidering av kapitaldekningen følger reglene i finansforetakslovens kapittel 18 om «Virksomhet i finanskonsern, konsolidering mv.» som videre baserer seg på EUs kapitalkravsforordning. De vesentligste forskjellene fra ordinær konsolidering etter regnskapsmessige prinsipper er den utvidete konsolideringsforpliktelsen som krever forholdsmessig konsolidering av finansforetak hvor deltakerinteressen er over 20 prosent samt selskapene

som inngår i en samarbeidende gruppe.

Skjemaet 3.1 i vedlegget med standardiserte skjemaer sammenstiller bankens balanse fastsatt etter regnskapsprinsipper, samt balansen fastsatt etter reglene i kapitalkravsforordningen.

3.2.2 SAMARBEIDENDE GRUPPE

Konsernet inngår også som en del av en samarbeidende gruppe etter finansforetakslovens kapittel 17 del III «Samarbeid utenfor konsernforhold». Felleseide finansforetak som SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS, BN Bank ASA og SpareBank 1 Kreditt AS blir dermed konsolidert forholdsmessig for kapitaldekningsformål. Inkludering av disse selskapenes balanse utgjør det vesentligste av forskjellen mellom balansen i henhold til regnskapet og for kapitaldekningen.

Skjemaet 3.3 i vedlegget med standardiserte skjemaer gir en oversikt over selskaper i konsernet og behandling etter IFRS konsolidering og kapitaldekningsmessig konsolidering.

3.2.3 ØVRIGE FORSKJELLER

Kapitalkravsforordningen åpner for bruk av netting og sikkerhetsstillelser slik at eksponeringer innenfor motpartsrisikorammeverket vises med nettoverdier. Dette fører til avvik knyttet til bankens derivat- samt repotransaksjoner sammenlignet med regnskapsbalansen hvor tilsvarende poster vises brutto. Dette, samt en mindre justering knyttet til verdsettelse, skaper en differanse mellom balansen i fastsatt på regnskapsprinsipper og balansen basert på kapitalkravsforordningen.

Skjemaet 3.2 i vedlegget med standardiserte skjemaer viser en nærmere nedbrytning av bankens balanse fordelt på aktuelle rammeverk og forskjeller mellom regnskapsbalansen og eksponeringene som inngår i kapitaldekningen, mens skjema 3.3 viser en oppstilling over bankens behandling av konsernselskaper i henhold til IFRS og kapitaldekningen.

3.3 Regulatorisk tilpasning

Konsernet legger vekt på at alle selskap i konsernet til enhver tid har tilfredsstillende kapitalisering. Konsernets styrende organer har ikke lagt restriksjoner på styrets mulighet til å overføre kapital mellom morbanken og datterselskapene ut over det som følger av loven. Det er heller ingen vedtektsbestemmelser som setter slike restriksjoner.

3.3.1 AKTUELLE RAMMEVERK FOR BEREGNING AV RISIKOVEKTET BALANSE

Banken benytter rammeverk for kredittrisiko i henhold til Capital Requirements Regulation Part III, Title II for den vesentligste delen av balansen. Ved fastsettelse av engasjementsbeløp for motpartsrisikoberegninger benytter banken full SA-CCR. Konsernet benytter sjablongmetoden for å fastsette kapitalkravet knyttet til operasjonell risiko. Bankens har ikke handelsportefølje og har valutaeksponeringer under terskelnivået for beregning av tilhørende kapitalkrav og benytter følgelig ikke rammeverk for markedsrisiko.

En samlet oversikt over metodene konsernet benytter for beregning av kapitalkravet fremgår av figur 3.3.

FIGUR 3.3 Metoder for beregning av kapitalkrav i konsernet

Område	SpareBank 1 Østlandet (morbank)	SpareBank 1 Finans Østlandet
Kredittrisiko		
Stater	Standardmetoden	Standardmetoden
Institusjoner	Standardmetoden	Standardmetoden
Foretak	Avansert IRB-metode	Standardmetoden
Massemarked	Avansert IRB-metode	Standardmetoden
Egenkapitalposisjoner	Standardmetoden	Ikke aktuell
Markedsrisiko	Ikke aktuell	Ikke aktuell
Operasjonell risiko	Sjablongmetoden	Sjablongmetoden
Motpartsrisiko	Standardmetoden	Ikke aktuell
CVA-risiko	Standardmetoden	Ikke aktuell

1 INNLEDNING

2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING

3 KAPITAL

Kapitaldekningsregelverket

Forskjeller mellom regnskaps- og kapitaldekningsmessig konsolidering

Regulatorisk tilpasning

► Konsernets soliditetsmål

Regulatorisk kapital

4 KREDITTRISIKO

5 MOTPARTSRISIKO

6 LIKVIDITETSRISIKO

7 MARKEDSRISIKO

8 OPERASJONELL RISIKO

9 ESG-RISIKO

10 EIERRISIKO

11 COMPLIANCERISIKO

12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

3.3.2 SIKKERHETSSTILTE EIENDELER

Bankens sikkerhetsstillelse av eiendeler skjer i hovedsak gjennom fire typer transaksjoner:

- Deponering av verdipapirer i Norges Bank for låneopptak.
- Motregning og kontantsikkerheter i forbindelse med derivatkontrakter.
- Gjensalgsavtaler.
- Pantsettelse av utlån i forbindelse med utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett (OMF).

Det meste av bankens sikkerhetsstillelse av eiendeler skjer via SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS som utsteder OMF. Obligasjonene utstedes med sikkerhet i en masse av eiendeler, henholdsvis utlån med pant i boligeiendom og utlån med pant i næringsseiendom. Disse selskapene konsolideres forholdsmessig i konsernet som utarbeides i forbindelse med kapitaldekningsberegningene, men konsolideres inn etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet etter IFRS.

Sikkerhetsstilte eiendeler, samt mottatte sikkerheter i forhold til sum eiendeler og mottatte sikkerheter (asset encumbrance ratio) er 28 prosent for det regulatoriske konsernet. For morbanken er tilsvarende forholdstall noe i overkant av 1 prosent. For mer informasjon om OMF-utstedelser vises det til kredittforetakenes finansielle rapporter.

Se for øvrig vedlegg med standardiserte skjema, hovedgruppe 18 som omhandler sikkerhetsstilte eiendeler.

3.4 Konsernets soliditetsmål

Konsernets overordnede strategiske mål skal underbygge en moderat til lav risikoprofil hvor konsernet skal være blant Norges største, mest solide og lønnsomme regionale finanskonsern. Konsernets soliditet uttrykkes gjennom den regulatoriske kapitaldekningen. Ved fastsettelse av kapitalnivået skal det tas hensyn til følgende forhold:

- Myndighetskrav til kapitaldekning.
- Behovet for handlefrihet.
- Ambisjonsnivået i det strategiske målbildet.
- Forretningsmessige rammebetingelser.
- Ønsket risikoprofil.

Konsernet hadde følgende kapitalmål per utgangen av året:

- Ren kjernekapitaldekning lik myndighetskrav + 100 bps.
- Kjernekapitaldekning minst lik myndighetskrav + 100 bps.
- Totalkapitaldekning minst lik myndighetskrav + 100 bps.
- Leverage ratio minst lik myndighetskrav + 100 bps.

3.5 Regulatorisk kapital

Ved utgangen av året er konsernet underlagt et krav om ren kjernekapital, inkludert kombinerte bufferkrav, på 14 prosent under pilar 1. I tillegg kommer kapitalkravet under pilar 2, som tidligere nevnt fastsatt til 1,9 prosent. Kravene til øvrig kjernekapital og tilleggs kapital utgjør henholdsvis 1,5 og 2 prosent, slik at konsernet, per utgangen av året, er underlagt et krav til ansvarlig kapital under pilar 1 og pilar 2 på 19,4 prosent. Se for øvrig skjema 1.1 og 1.2 i vedlegg med standardiserte skjema som henholdsvis omhandler konsernets beregningsgrunnlag og utvalgte nøkkeltall, samt hovedgruppene 4 og 21 som henholdsvis omhandler ansvarlig kapital og krav til ansvarlig kapital og konvertibel gjeld.

3.5.1 REGULATORISK KAPITALDEKNING

Tabell 3.1 på neste side viser konsernets kapitaldekningsberegning per utgangen av året.

Tabell 3.2 på side 16 viser konsernets minimumskrav til ansvarlig kapital (8 prosent) per utgangen av året.

Figur 3.4 viser utviklingen i konsernets kapitaldekning.

3.5.2 REGULATORISK REN KJERNEKAPITALDEKNING – PILAR 1 OG PILAR 2

Figur 3.5 gir en grafisk fremstilling av konsernets kapitaldekningsberegning per utgangen av året.

3.5.3 UVEKTET KJERNEKAPITALANDEL

Bankens uvektede kjernekapital har blitt redusert noe i løpet av året. Bankens utlånsvekst har i stor grad blitt avspist med en tilsvarende økning i kapitalen. Se for øvrig vedlegg med standardiserte skjema, hovedgruppe 6 som omhandler uvektet kjernekapitalandel.

FIG. 3.4 Kapitaldekning

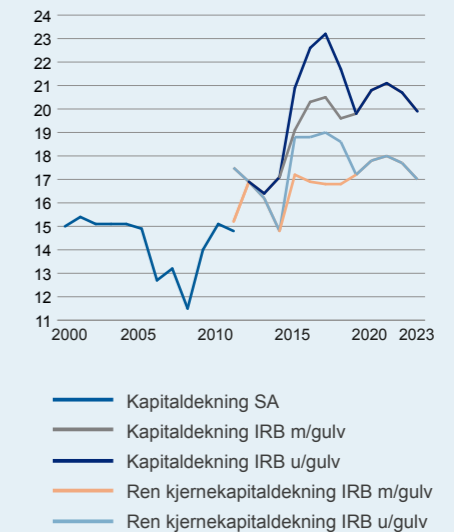
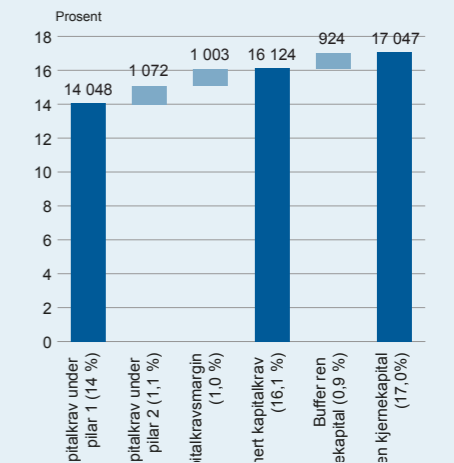

FIG. 3.5 Ren kjernekapitaldekning

Figuren nedenfor gir en grafisk fremstilling av konsernets kapitaldekningsberegning per utgangen av året.

1 INNLEDNING

2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING

3 KAPITAL

Kapitaldekningsregelverket

Forskjeller mellom regnskaps- og kapitaldekningsmessig konsolidering

Regulatorisk tilpasning

Konsernets soliditetsmål

► Regulatorisk kapital

4 KREDITTRISIKO

5 MOTPARTSRISIKO

6 LIKVIDITETSRISIKO

7 MARKEDSRISIKO

8 OPERASJONELL RISIKO

9 ESG-RISIKO

10 EIERRISIKO

11 COMPLIANCERISIKO

12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

TABELL 3.2 Minimumskrav til ansvarlig kapital

Engasjementskategorier IRB-metode	SpareBank 1 Østlandet (morbank)	SpareBank 1 Finans Østlandet	SpareBank 1 Boligkreditt AS	SpareBank 1 Næringskreditt AS	SpareBank 1 Kredittkort AS	BN Bank ASA	SpareBank 1 Østlandet (konsern)
(mill. kroner)							
Foretak - SMB	432	-	4	-	-	-	433
Foretak - Spesialiserte	1 569	-	-	-	-	805	1 650
Foretak - Øvrige	334	-	-	-	-	73	341
Massemarked med pantessikkerhet i eiendom - SMB	125	-	136	-	-	13	154
Massemarked med pantessikkerhet i eiendom - ikke SMB	1 703	-	4 556	-	-	779	2 713
Massemarked - Øvrige SMB	5	-	-	-	-	-	5
Massemarked - Øvrige ikke SMB	55	-	10	-	-	1	57
Egenkapitalposisjoner IRB	-	-	-	-	-	2	-
Sum kapitalkrav kreditt risiko IRB-metode	4 224	-	4 706	-	-	1 673	5 354
Engasjementskategorier standardmetoden inkludert motpartsrisiko	SpareBank 1 Østlandet (morbank)	SpareBank 1 Finans Østlandet	SpareBank 1 Boligkreditt AS	SpareBank 1 Næringskreditt AS	SpareBank 1 Kredittkort AS	BN Bank ASA	SpareBank 1 Østlandet (konsern)
Stater og sentralbanker	7	-	7	-	-	2	8
Lokale og regionale myndigheter (herunder kommuner)	64	3	84	-	-	28	90
Offentlige foretak	-	-	-	-	-	-	-
Multilaterale utviklingsbanker	-	-	-	-	-	-	-
Internasjonale organisasjoner	-	-	-	-	-	-	-
Institusjoner	199	-	320	6	11	43	116
Foretak	144	202	-	381	-	180	402
Massemarkedsgasjementer	17	423	-	4	517	12	540
Engasjementer med pantessikkerhet i eiendom	28	-	-	245	-	149	75
Forfalte engasjementer	8	76	-	-	22	-	88
Høyrisiko-engasjementer	-	-	-	-	-	-	-
Obligasjoner med fortrinnsrett	116	-	194	2	-	38	164
Fordring på institusjoner og foretak med kortsiktig rating	-	-	-	-	-	-	-
Andeler i verdipapirfond	-	-	-	-	-	-	-
Egenkapitalposisjoner	768	-	-	-	-	-	389
Øvrige engasjementer	63	6	27	-	10	7	103
Sum kapitalkrav kreditt risiko standardmetoden inkludert motpartsrisiko	1 415	710	631	637	560	460	1 973
Operasjonell risiko	529	42	20	12	70	177	588
CVA	10	-	415	17	-	40	112
Tillegg for risikovektgulfv (i henhold til artikkel 458)	-	-	-	-	-	-	-
Totalt kapitalkrav	6 178	752	5 773	666	630	2 350	8 027

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
  - Styring og kontroll
  - Eiendelskvalitet
  - CRM-teknikker
  - Standardmetode
  - IRB-metode
  - Porteføljeinformasjon
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

4 Kredittrisiko

Kredittrisiko er risikoen for tap som følge av kunders eller andre motparters manglende evne og/eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser. Banken påføres kredittrisiko hovedsakelig gjennom utlån til person- og bedriftsmarkedskunder, men også gjennom andre eiendeler som banken holder kapital for. I sistnevnte gruppe faller garantier, ubenyttede trekkrettigheter, rentebærende verdipapirer, egenkapitalposisjoner og interbankplasseringer. Kredittrisiko omfatter også konsentrasjoner som oppstår som følge av store eksponeringer mot enkeltkunder, enkelt næringer, geografiske områder og vekst.

4.1 Styling og kontroll

Styling av kredittrisikoen i konsernet skal gjennomføres i tråd med krav og anbefalinger i:

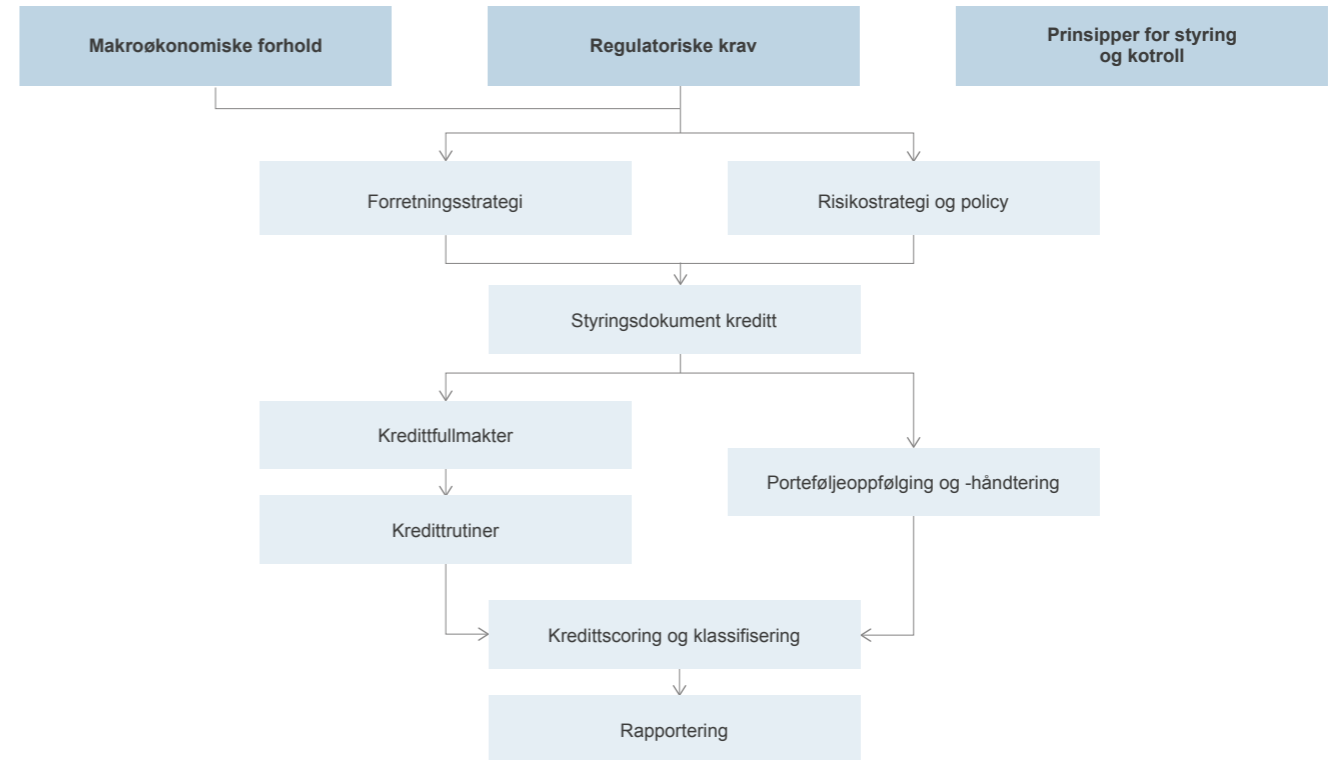
- Finansforetaksloven.
- CRR-/CRD IV-forskriften.
- Finanstilsynets metodikk for risikobaserte tilsyn.
- Sentrale anbefalinger fra EBA.

Konsernet skal ha en kvalitet i kreditthåndverket og i -porteføljen som bidrar til lave kredittap over tid. Figur 4.1 viser strategier og prosedyrer som ligger til grunn for konsernets styling og kontroll av kredittrisiko i porteføljene.

4.1.1 STYRINGSdokUMENT FOR KREDITTRISIKO

Stylingdokument for kredittrisiko gir en beskrivelse av både kreditstrategi og -policy for PM og BM. Dokumentet fastsettes av styret og revideres ved behov, minimum årlig. Formålet med strategidelen er å fastsette prinsipper for bankens kredittgivning og hvordan kredittrisiko i banken skal styres. Formålet med kredittpolicydelen er å styre praksis for kredittområdet i PM og BM. Videre skal policyen bidra til å sikre at banken opptrer ensartet og i tråd med eksterne rammebetingelser, herunder lover og regler, og internt fastsatt risiko- og kvalitetsnivå.

FIGUR 4.1 Rammeverk for styling av kredittrisiko

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
  - Styring og kontroll
  - Eiendelskvalitet
  - CRM-teknikker
  - Standardmetode
  - IRB-metode
  - Porteføljeinformasjon
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

4.1.2 BEVILGNINGSREGLEMENT/ KREDITTFULLMAKTER

Styret delegerer kredittfullmakt til konsernsjef og fastsetter bankens bevilgningsreglement. Kredittfullmaktene er personlige og skal gjenspeile den enkeltes kompetanse. Kredittfullmaktene differensieres etter volum og risiko. Bevilgningsreglementet revideres ved behov, minimum årlig.

4.1.3 PROSESSDOKUMENTASJON/KREDITTRUTINER

Dokumentasjonen regulerer ulike forhold knyttet til den løpende kredittgivning og engasjementsoppfølging, herunder rutiner for oppfølging av misligholdte engasjementer, vurdering av nedskrivningsbehov, med videre. Dokumentasjonen utarbeides av kredittsjefene i samråd med forretningsdivisjonene. Dokumentene revideres løpende.

4.1.4 RISIKOPRISING

Konsernet etterstreber riktig prising av kreditt risiko og har etablert prismodeller og kundelønnsomhetsmodeller basert på risikoklassifiseringssystemet.

4.1.5 VALIDERING

Valideringsprosessen har til hensikt å etterprøve kreditt risikomodelle og konsernets IRB-system for å sikre at så vel modeller som etterlevelse og anvendelse av IRB-systemet har god kvalitet over tid. Prosessen og utarbeidelse av nødvendig rapportering gjennomføres av avdeling for risikostyring. Valideringsrapport behandles i risiko- og balansestyringskomiteen hvor konsernsjef deltar. Styret behandler valideringsrapporten og treffer beslutninger knyttet til relevante forhold som adresseres i rapporten.

4.1.6 STRESSTESTING

Det gjennomføres periodiske stresstester av kredittporteføljen hvor utviklingen i kredittporteføljene stresses som følge av store, men ikke usannsynlige, negative endringer i rammebetingelser. Resultatet av slike analyser har til hensikt å si noe om i hvilken grad porteføljen eller deler av porteføljen tåler en unormal og kraftig svekkelse av forutsetningene, og således hvordan dette påvirker bankens risikobilde og soliditet.

4.1.7 OPPFØLGING AV KREDITTRISIKO/ RISIKORAPPORTERING

Risikoeksponeringen innenfor kredittområdet følges opp ved hjelp av et porteføljestyresystem. Det vektlegges å følge opp risikofordelt portefølje og utviklingen i denne basert på bevegelser mellom risikoklasser, misligholds sannsynlighet, beregningsgrunnlag, konsentrasjonsrisiko og risikojustert avkastning.

Bedriftsmarkeds- og personmarkedsdivisjonene følger opp kreditt risikoen i porteføljen med månedlig frekvens. Kreditt risikoen følges opp basert på gjeldende strategiske rammer og målsetninger, samt om utvikling i porteføljene har ønsket retning. Avdeling for risikostyring følger opp risikoen i kredittporteføljen og rapporterer kvartalsvis til styret og månedlig til bankens ledergruppe.

4.1.8 ORGANISERING

Risikostyringsfunksjonen er fordelt etter fagområder, med et eget team for kreditt risiko. Avdelingen er organisert i henhold til figur 2.1, hvor det rapporteres til konsernsjef, men med adgang til rapportering direkte til styret. Risikostyringsfunksjonen har tett dialog med internrevisor, som gjør uavhengige vurderinger. Der det er vurdert hensiktsmessig kan internrevisor benytte resultatene fra risikostyringsfunksjonens analyser og kontroller som input til sitt arbeid.

4.2 Eiendelskvalitet

4.2.1 TAPSNEDSKRIVNING UTLÅN

Tap på utlån beregnes basert på forventet kreditttap etter den generelle modellen for nedskrivninger av finansielle eiendeler i IFRS 9. Målingen av nedskrivningen for forventet tap avhenger av om kreditt risikoen har økt vesentlig siden første gangs balanseføring. Kredittforverringen måles ved utviklingen i økonomisk PD.

Tapsanslag fastsettes kvartalsvis og bygger på data med historikk over konto- og kundedata for hele kredittporteføljen. Tapsestimatene blir beregnet basert på henholdsvis 12 måneders og livslang sannsynlighet for mislighold, tap ved mislighold og eksponering ved mislighold.

I tråd med IFRS 9 grupperes utlånene i tre trinn.

Trinn 1:

Dette er startpunkt for alle utlån omfattet av den generelle tapsmodellen. Alle eiendeler som ikke har vesentlig høyere kreditt risiko enn ved første gangs innregning får beregnet en tapskostnad lik 12 måneders forventet tap.

Trinn 2

I trinn 2 finnes utlån som har hatt en vesentlig økning i kreditt risiko siden første gangs innregning, men hvor det ikke er objektive bevis på tap. For disse eiendelene blir det beregnet en tapskostnad lik forventet tap over levetiden. I denne gruppen inngår lån med vesentlig grad av kredittforverring, men som på balansedato tilhører kunder som er klassifisert som friske.

Trinn 3

I trinn 3 i finnes utlån som har hatt en vesentlig økning i kreditt risiko siden innvilgelse og hvor det er objektive bevis på tap på balansedato. For disse eiendelene avsettes det for forventet tap over levetiden.

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
  - Styring og kontroll
  - Eiendelskvalitet
  - CRM-teknikker
    - Standardmetode
    - IRB-metode
    - Porteføljinformasjon
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

4.2.2 INDIVIDUELL NEDSKRIVNING

Individuell nedskrivning for tap på enkeltengasjementer foretas når objektive bevis på mislighold antas å ville medføre et verdifall for konsernet.

Individuell nedskrivning utgjør forskjellen mellom engasjementets bokførte verdi og nåverdien av neddiskontert kontantstrøm basert på effektiv rente på tidspunktet for førstegangs beregning av individuell nedskrivning. Nedskrivning innebærer at engasjementet gis høyeste risikoklasse.

Det legges vekt på konkret tiltaksorientering og forsiktighet i verdierimering som grunnlag for realisasjon av pantessikkerheter. Basert på vesentlighetsvurderinger foretas oppdatering av kontantstrømmen minimum en gang i året.

Individuelle nedskrivninger reduserer engasjementenes regnskapsførte verdi i balansen og periodens endringer i vurdert verdi resultatføres som tap på utlån og garantier.

4.2.3 MISLIGHOLDTE OG NEDSKREVNE LÅN.

Bankens misligholdsdefinisjon er utformet i henhold til European Banking Authority sine retningslinjer for hvordan banker skal anvende misligholdsdefinisjon i kapitalkravsforordningen (CRR) samt presiseringer i CRR/CRD IV forskriften. Samme definisjon benyttes både til regnskapsmessig og regulatorisk mislighold.

Tabell 4.1 viser avsetninger i forhold til misligholdte og tapsutsatte engasjement.

Omfanget av engasjementer som er misligholdt, men ikke individuelt nedskrevet fremkommer av tabellen ovenfor med en total avsetningsgrad på 15 prosent. De resterende misligholdte engasjementene er vurdert, men per 31. desember 2023 foreligger det ingen objektive bevis for verdifall.

Engasjementer kan også anses som tapsutsatt uten at engasjementet er misligholdt. Øvrige tapsutsatte engasjementer er merket med en tapshendelse hvor objektive forhold tilsier en sannsynlighet for verdifall. Av disse engasjementene er avsetningsgraden 11 prosent.

TABELL 4.1 Misligholdte og nedskrevne engasjementer

Misligholdte (over 90 dager) og tapsutsatte engasjement	2023	2022	2021
Misligholdte engasjement (over 90 dager)	367	259	342
Individuelle nedskrivninger på misligholdte engasjement	55	58	54
Netto misligholdte engasjement	312	201	288
Avsetningsgrad	15 %	23 %	16 %
Øvrige tapsutsatte engasjement	1 583	472	317
Individuelle nedskrivninger på øvrige tapsutsatte	180	32	47
Netto andre tapsutsatte		426	270
Avsetningsgrad	11 %	10 %	15 %
Avsetningsgrad totalt	12 %	14 %	15 %

4.3 CRM-teknikker

4.3.1 SIKKERHETER

Sikkerheter benyttes for å redusere kredittrisikoen i kredittporteføljene. Ved innvilgelse av kreditt krever banken i hovedsak at kunden stiller sikkerhet for sitt låneengasjement. Den vanligste formen for sikkerheter er pant i fast eiendom, men også forretningspant som pant i varelager, driftstilbehør og kundefordringer, garantier og kausjoner stilt av privatpersoner, foretak, stat/kommune, garantiinstitutter eller banker, samt andre aktuelle panteobjekter benyttes.

TABELL 4.2 Mest brukte sikkerhetstyper

Sikkerhetstype	Personmarked	Bedriftsmarked
Fast eiendom	x	x
Tomter	x	x
Verdipapirer	x	x
Kausjoner	x	x
Driftstilbehør		x
Motorvogn/annleggsmidler		x
Varelager		x
Kundefordringer		x
Innskudd	x	x

4.3.2 VERDSETTING AV SIKKERHETER

Bankene i SpareBank 1 -alliansen benytter i all hovedsak de samme rutiner og retningslinjer for fastsettelse av sikkerhetenes verdi. Retningslinjene er førende for hvilke vurderingskriterier som skal legges til grunn, med hvilken frekvens sikkerhetsverdiene skal oppdateres, samt bruk av reduksjonsfaktorer.

Markedsverdien for boligeiendom fastsettes ved å benytte kjøpesum i henhold til kontrakt, meglertakst/takst eller verdierimer fra Eiendomsverdi. For næringsseiendom legger konsernet i de fleste tilfeller nåverdien av forventet netto kontantstrøm tilknyttet eiendommen til grunn. Verdigrunnet beregnes ved å hensynta løpende leiekontrakter, kostnader og yield. Sistnevnte tar hensyn til beliggenhet, alternativt bruksområde, varighet på leiekontrakter, eiedommens beskaffenhet, soliditet, regulering og risikofri rente. For de fleste boligeiendommer oppdateres antatt markedsverdi hvert kvartal.

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
  - Styring og kontroll
  - Eiendelskvalitet
  - CRM-teknikker
  - ▶ Standardmetode
  - IRB-metode
  - Porteføljinformasjon
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

For foretaksporføljen gjennomfører banken minimum årlig vurdering av sikkerhetenes verdigrunnlag, enten gjennom årlig engasjementsgjennomgang, innvilgelse eller ved automatiske oppdateringer.

4.3.3 MOTPARTSUBSTITUSJON

Banken benytter motpartssubstitusjon for statsgaranterte lån som ble innvilget i forbindelse med pandemien som startet i 2020. Staten er her garantist og har stilt sikkerhet for 90 prosent av engasjementet. For denne delen av engasjementet benyttes risikovekt for stat på 0 prosent. Bankens konsentrasjonsrisiko ligger her i at staten er eneste motpart for denne type lån.

4.4 Standardmetode

Banken fastsetter risikovekt basert på eksternt rating for enkelte eksponeringer. For bankens institusjonelle motpartseksponeringer benyttes langsiktige ratinger fra følgende ratingselskaper (ECAler):

- Moody's Investors Service
- Scope Ratings GmbH
- S&P Global Ratings Europe Limited
- DBRS Ratings GmbH

For disse eksponeringene benyttes ratingene for å plassere motparten i et kredittkvalitetstrinn som videre angir passende risikovekt. Ved flere ratinger mot samme motpart fastsettes kredittkvalitetstrinnet etter nærmere regler i kapitalkravsforordningen.

Morbankens motpartseksponeringer for kategorien institusjoner fremgår av tabell 4.3.

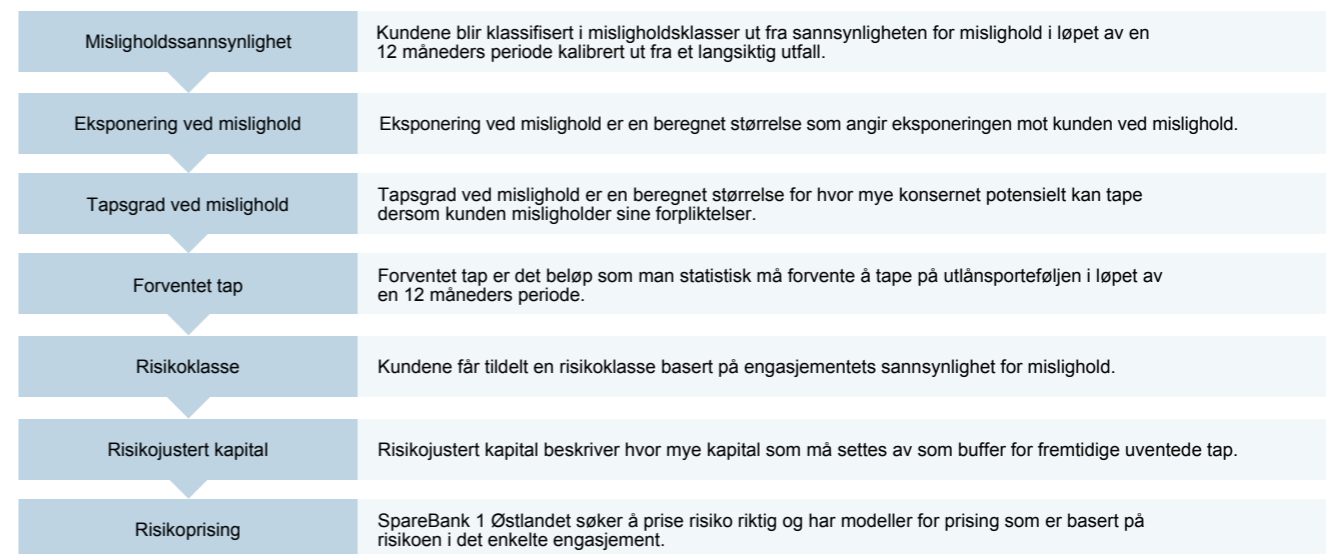
TABELL 4.3 Motpartseksponeringer for kategorien institusjoner

Kredittkvalitetstrinn	EAD	RWA
1	18 022	1 465
2	4 573	1 002
3	288	238

4.5 IRB-metode

SpareBank 1 Østlandet og SpareBank 1 Finans Østlandet benytter, sammen med de øvrige bankene og finansieringsselskapene i SpareBank 1-alliansen, felles modeller for beregning av kredittrisiko i innvilgelsesprosessen og på porteføljenivå. Modellene er i hovedsak basert på statistiske beregninger og er inndelt i scorekort for ulike segmenter. Morbanken benytter modellene både i intern rapportering og i kapitaldekningsberegningen. Modellene baserer seg i hovedsak på komponentene i figur 4.2.

FIGUR 4.2 Risikoklassifiseringssystemet

Internt benyttes det i tillegg en kontantstrømsmodell for beregning av PD ved innvilgelse og oppfølging av foretaksengasjementer innen bransjen næringseiendom utleie. Modellen benyttes videre til å fastsette verdierestimer på objektene som skal finansieres. Det pågår en prosess for å få tillatelse til å benytte modellen i kapitaldekningsberegningen.

1 INNLEDNING

2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING

3 KAPITAL

4 KREDITTRISIKO

Styring og kontroll

Eiendelskvalitet

CRM-teknikker

Standardmetode

► IRB-metode

Porteføljeinformasjon

5 MOTPARTSRISIKO

6 LIKVIDITETSRISIKO

7 MARKEDSRISIKO

8 OPERASJONELL RISIKO

9 ESG-RISIKO

10 EIERRISIKO

11 COMPLIANCERISIKO

12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

4.5.1 IRB-SYSTEMET

Kapitaldekningsregelverket åpner for at banker kan søke myndighetene om å benytte egne modeller til å beregne kapitalkravet for kredittrisiko. Metoden innebærer at kapitalkravet beregnes ut fra bankens egne estimater for misligholdssannsynlighet (PD), tapsgrad ved mislighold (LGD), antatt utnyttelse av rammekreditter og lånetilsagn (KF), og løpetid (M).

SpareBank 1 Østlandet har tillatelse til å bruke IRB-avansert metode for beregning av kapitalkrav for kredittrisiko for engasjementskategoriene foretak og massemarked. Banken har unntak fra IRB-metode for enkelte engasjement. Dette gjelder for stater/kommuner og institusjoner, hvor det er gitt permanent unntak, samt borettslag og foreninger/lag, hvor konsernet benytter standardmetoden.

For rapportering av kapitaldekningskonsernet konsolideres porteføljene til de deleide foretakene forholdsmessig basert på det deleide foretakets godkjente metode.

Tabell 4.4 beskriver konsernets metoder for å beregne minimumskravet til ansvarlig kapital for de ulike engasjementskategoriene og porteføljene.

4.5.2 ANVENDELSE AV IRB-SYSTEMET

Bruk av IRB-metode stiller strenge krav til estimeringen av risikoparameterne, kompetanse og anvendelse i virksomheten.

Banken har lang erfaring med bruk av IRB-metode og har en profesjonalisert risikostyring i tråd med gjeldende krav og forventninger. IRB-systemet er godt integrert i organisasjonen, og benyttes ved innvilgelse og oppfølging av enkeltengasjementer, prising, kapitalallokering, og ved utarbeidelse av strategier, risikostrategiske rammer og rapportering.

Modellene som benyttes er gjenstand for årlig validering for å sikre tilstrekkelige robuste estimater. Modellenes sammensetning og nivå justeres ved behov i henhold til etablerte rutiner, samt for å sikre at modellenes konjunktoregenskaper er ivaretatt.

Finanstilsynet gjennomfører periodisk tilsyn av bankens anvendelse av IRB-systemet.

TABELL 4.4 Godkjent metode for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital

Selskap	Portefølje	Regulatorisk metode
SpareBank 1 Østlandet - morbank	Stater/kommuner	Standardmetoden
SpareBank 1 Østlandet - morbank	Institusjoner	Standardmetoden
SpareBank 1 Østlandet - morbank	Borettslag, lag og foreninger	Standardmetoden
SpareBank 1 Østlandet - morbank	Foretak	IRB-Avansert
SpareBank 1 Østlandet - morbank	Massemarked	IRB
SpareBank 1 Finans Østlandet AS	Leasing og salgspant	Standardmetoden
SpareBank 1 Kredittkort AS	Kredittkort	Standardmetoden
SpareBank 1 Boligkreditt AS	Massemarked	IRB
SpareBank 1 Næringskreditt AS	Foretak	Standardmetoden

4.5.3 MODELLER BENYTTET I REGULATORISK IRB-RAPPORTERING

I tabell 4.5 fremkommer hvilke modeller banken benytter i regulatorisk IRB-rapportering ved utgangen av 2023.

TABELL 4.5 Modeller benyttet i regulatorisk IRB-rapportering

Engasjementskategori	Kundesegment	PD-modell	Scorekort	EAD-modell	LGD-modell
Massemarked - pant i bolig og fast eiendom (SMB og ikke SMB)	Alle personmarkeds kunder	PD-modell for PM	Scorekort bolig	EAD PM	LGD PM
	Alle personlig næringsdrivende som i banken er registrert med personnummer				
Øvrige massemarkeds kunder (SMB og ikke SMB)	Alle personmarkeds kunder	PD-modell for BM	Scorekort øvrig	EAD PM	LGD PM
	Alle personlig næringsdrivende som i banken er registrert med personnummer				
Foretak	Alle foretak, unntatt segmentene nedenfor	PD-modell for BM	Inndeling i bransjegrupper og scorekort	EAD BM	LGD BM
	- Institusjoner og stater	Standardmetoden			
	- Borettslag				
	- Foreninger, lag og organisasjoner				

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
  - Styring og kontroll
  - Eiendelskvalitet
  - CRM-teknikker
  - Standardmetode
  - IRB-metode
  - Porteføljinformasjon
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

4.5.3.1 PD-modellen

PD er et uttrykk for hvor sannsynlig det er at en kunde går i mislighold i løpet av neste 12 måneder. Banken benytter PD-modellene ved innvilgelse og ved månedlig reklassifisering av kundene. PD-modellene blir også brukt i prisfastsettelse, løpende rapportering og engasjementsoppfølging. Tabell 4.6 viser hvordan PD-modellen er bygget opp.

Modellestimatene er en kombinasjon av stabile- og forventningsrette estimater. Dette skyldes at modellen bruker forklaringsvariabler som dels raskt fanger opp endringer i en kundes økonomiske situasjon, som for eksempel betalingsanmerkninger, og andre forklaringsvariabler som endres periodevis, for eksempel regnskaps- eller ligningsinformasjon. Dette kan resultere i at estimert PD har et tidsetterslep i forhold til observert DR, som er en forkortelse for Default Rate. I tillegg spiller kalibreringen av estimatene inn ved at det i kalibreringsmetodikken er tillagt et element for å justere mot mislighold (DR) i alvorlig lavkonjunktur.

4.5.3.2 EAD-modellen

EAD-modellen estimerer kundens eksponeringer ved mislighold. EAD er eksponeringen på balansen med tillegg av eksponeringen utenfor balansen multiplisert med en konverteringsfaktor. For kreditter angir konverteringsfaktoren hvor stor del av ledig kredittramme som antas trukket opp ved mislighold. For garantier angir konverteringsfaktoren hvor stor andel av garantien som antas utbetalt ved mislighold. Banken benytter EAD-modellen ved innvilgelse og ved månedlige reklassifiseringer av kundene. EAD-modellen blir også brukt i prisfastsettelse, løpende rapportering og engasjementsoppfølging. Tabell 4.7 viser hvordan EAD-modellen er bygget opp.

TABELL 4.6 Oppbygging av PD- modellen

Engasjements-kategori	Forklaringsvariabler	Metode	Historikk og kalibrering	Regulatoriske krav
Foretak	Regnskap Betalingshistorikk og annen adferdsinformasjon Bransje Alder	Banken benytter en scorekort-modell basert på regresjonsanalyse, hvor historiske observasjoner benyttes til å predikere sannsynlighet for mislighold. Scorekortene er inndelt i ni bransjevarianter for å hensynta at forklaringsvariablene har ulik betydning for ulike bransjer. I tillegg kan kalibreringsnivået settes ulikt for ulike bransjer for å hensynta ulike historiske misligholdsnivå.	Datagrunnlag for estimering og validering: > 10 år Ved kalibrering av nivå benyttes en metode lik den myndighetsfastsatte for boliglån, men med andre parameterverdier. På denne måten tar banken hensyn til faktisk historisk misligholdsnivå ved predikering av fremtidig mislighold. Banken benytter inntil 7 års intern historikk ved kalibrering av nivå, i tillegg til å inkludere antatt misligholdsrate i en kraftig lavkonjunkturer. Modellen har et tak på PD for friske kunder, satt til 30 %.	Ingen kunder kan tildeles en PD lavere enn 0,03 %.
Massemarked	Ligningsinformasjon Likviditet og gjeld Betalingshistorikk og annen adferdsinformasjon Alder	Banken benytter en scorekort-modell basert på regresjonsanalyse, hvor historiske observasjoner benyttes til å predikere sannsynlighet for mislighold. Scorekortene har to varianter; Boliglån og Øvrige lån, hvorav førstnevnte portefølje er den dominerende. Forklaringsvariablene vektet forskjellig i de to variantene. I tillegg kan kalibreringsnivået settes ulikt for å hensynta ulike historiske misligholdsnivå.	Datagrunnlag for estimering og validering: > 10 år Ved kalibrering av nivå benyttes en myndighetsfastsatt metode som tar hensyn til faktisk misligholdsrate i banken og en antatt misligholdsrate i en kraftig lavkonjunkturer. Modellen har et tak på PD for friske kunder, satt til 40 %.	Ingen boliglånskunder kan tildeles en PD lavere enn 0,2 %.

TABELL 4.7 Oppbygging av EAD-modellen

Engasjements-kategori	Metode og forklaringsvariabler	Historikk og kalibrering	Regulatoriske krav
Foretak	Modell som tildeler konverteringsfaktor etter kontotype (garanti eller reskontro), scoretype og misligholdssannsynlighet.	Datagrunnlag for estimering og validering: > 10 år	Nivået på konverteringsfaktoren skal settes slik at det gir et anslag på trekkutnyttelse i økonomiske nedgangstider Konverteringsfaktor for garantier har en myndighetsfastsatt parameter på 100% for lånegarantier og 50% for kontrakts- og andre garantier.
Massemarked	Modell som tildeler konverteringsfaktor etter kontotype (garanti eller reskontro)	Datagrunnlag for estimering og validering: > 10 år	Nivået på konverteringsfaktoren skal settes slik at det gir et anslag på trekkutnyttelse i økonomiske nedgangstider Konverteringsfaktor for garantier har en myndighetsfastsatt parameter på 100% for lånegarantier og 50% for kontrakts- og andre garantier.

1	INNLEDNING
2	KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
3	KAPITAL
4	KREDITTRISIKO
	Styring og kontroll
	Eiendelskvalitet
	CRM-teknikker
	Standardmetode
▶	IRB-metode
	Porteføljeinformasjon
5	MOTPARTSRISIKO
6	LIKVIDITETSRISIKO
7	MARKEDSRISIKO
8	OPERASJONELL RISIKO
9	ESG-RISIKO
10	EIRRISIKO
11	COMPLIANCERISIKO
12	FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

4.5.3.3 LGD-modellen

LGD angir hvor stor andel av bankens eksponering mot en kunde som forventes tapt dersom kunden går i mislighold. Banken benytter LGD-modellen ved innvilgelse og ved månedlig reklassifisering av kundene. LGD-modellen blir også brukt i prisfastsettelse, løpende rapportering og engasjementsoppfølging.

Sikkerheter er den dominerende forklaringsvariabelen i LGD-modellen. Oppdatert og god kvalitet på sikkerhetenes verdi er derfor avgjørende for kvaliteten i LGD-modellens estimater. Banken har, sammen med SpareBank 1-alliansen, et rutineverk for verdsettelse av sikkerheter for å sikre et forsvarlig verdigrunnlag. Rutinene er gjenstand for årlig revisjon og vedlikehold.

LGD-estimatet skal ta hensyn til en framtidig kraftig lavkonjunktur, noe som betyr at sikkerhetenes verdi justeres ned med en reduksjonsfaktor i beregningen av LGD. Bankens reduksjonsfaktorer er godkjent av Finanstilsynet og valideres årlig basert på interne tapsdata.

Ut over sikkerheter benyttes estimater for tilfriskningssannsynlighet, gjenvunnet andel av usikret engasjement og inndrivelseskostnader for å estimere LGD. Tabell 4.8 viser oppbygging av LGD-modellen.

4.5.4 VALIDERING

Modellerte estimater vil alltid være beheftet med usikkerhet. Validering av bankens IRB-modeller er viktig for å sikre at modellenes estimater er i tråd med den faktiske risikoen banken er eksponert for. Usikkerhet i modellestimater søkes kompensert gjennom robuste buffere. Størrelsen på bufferen avhenger av konjunktursensitiviteten i ulike parametere. Usikkerhet i modellene er også hensyntatt ved ulike sikkerhetsmarginer, som gjør estimatene tilstrekkelig konservative.

Valideringen representerer en viktig kvalitetssikring av bankens IRB-system. IRB-systemet etterprøves gjennom både kvantitativ og kvalitativ validering i tråd med regelverket.

Kvantitativ validering er en prosess som sikrer at bankens estimater for PD, KF, EAD og LGD holder tilstrekkelig kvalitet. Den kvantitative valideringsprosessen omfatter en vurdering av:

TABELL 4.8 Oppbygging av LGD-modellen

Engasjements-kategori	Forklarings-variabler	Metode	Historikk og kalibrering	Regulatoriske krav
Foretak	Sikkerheter Kundetype EK-andel EAD	Banken benytter en strukturell/ definisjonsmodell som estimerer LGD basert på delmodeller.	Datagrunnlag for estimering og validering: > 10 år	Banken er pålagt å inkludere en myndighets-pålagt sikkerhetsmargin i sine LGD-estimater.
		Sikkerheter er den dominerende forklaringsvariabelen.	LGD kalibreres gjennom parameterverdier i modellen	
Massemarked	Sikkerheter Produkt	Banken benytter en strukturell/ definisjonsmodell som estimerer LGD basert på delmodeller.	Datagrunnlag for estimering og validering: > 10 år	For boliglån justeres estimatene mot Finans-tilsynets referansemodell. For boliglån er det også satt et gulv på 20% for LGD på porteføljenivå.
		Sikkerheter er den dominerende forklaringsvariabelen.	LGD kalibreres gjennom parameterverdier i modellen	

- Datagrunnlaget som inngår i valideringen.
- Stabilitet i modellens estimater over tid.
- Modellens evne til å rangere kunder.
- Modellens evne til å estimere riktig nivå.

Tabell 4.9 på neste side viser de ulike vurderingene i den kvantitative valideringen. Parameterne nevnt ovenfor inngår i beregning av forventet tap, heretter kalt EL som er en forkortelse for Expected Loss, og banken validerer dette estimatet ved å se på forventet tap mot faktiske tap i perioden.

Kvalitativ validering er en prosess som sikrer at modellene er tilpasset bankens porteføljer og at de utgjør en sentral bestanddel av bankens risikostyring og beslutningstaking. IRB-systemet omfatter også de modeller, arbeids- og beslutningsprosesser, kontrollmekanismer, IT-systemer og interne retningslinjer og rutiner som er knyttet til klassifisering og kvantifisering av kredittrisiko ved bruk av IRB-modeller.

1	INNLEDNING
2	KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
3	KAPITAL
4	KREDITTRISIKO
	Styring og kontroll
	Eiendelskvalitet
	CRM-teknikker
	Standardmetode
▶	IRB-metode
	Porteføljefinformasjon
5	MOTPARTSRISIKO
6	LIKVIDITETSRISIKO
7	MARKEDSRISIKO
8	OPERASJONELL RISIKO
9	ESG-RISIKO
10	EIRRISIKO
11	COMPLIANCERISIKO
12	FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

TABELL 4.9 Vurderinger i valideringen

	Egnethet og stabilitet	Rangeringsevne	Nivå
PD	Valideringen undersøker om populasjonen modellen anvendes på er tilnærmet lik modellens estimeringsgrunnlag. Dette ivaretas gjennom statistiske tester og kvalitative vurderinger av datagrunnlaget.	Tester modellens evne til å skille mellom kunder som går i mislighold og kunder som ikke går i mislighold. Til dette benytter banken både migreringsmatriser og statistiske analyser som for eksempel AUC	Kontrollerer at estimert nivå er robust, målt mot faktiske observasjoner av misligholdsraten. For å definere hva som er tilstrekkelig høyt beregnes et langsiktig utfall, basert på inntil syv års misligholdshistorikk, og en antatt misligholdsrate i en lavkonjunktur.
EAD (KF)	Det gjennomføres en vurdering av om modellen er tilpasset kundegrunnlaget.	I motsetning til mislighold (PD) har ikke konverteringsfaktoren (KF) et binært utfall (mislighold eller ikke mislighold). Ved vurdering av rangeringsevnen til EAD-modellen ser vi derfor på om modellen klarer å skille mellom kunder med høy KF fra de med lav KF.	Gjennom valideringen kontrollerer vi at estimert nivå er robust, målt mot faktiske observasjoner ved mislighold.
LGD	Det gjennomføres en vurdering av om modellen kan anvendes på kundegrunnlaget.	Vurdering av rangeringsevne til LGD-modellen har samme tilnærming som EAD-modellen. Vi vurderer om LGD-modellen klarer å skille mellom misligholdskunder med høy tapsgrad fra de med lav tapsgrad, målt mot faktiske observasjoner	Estimerte verdier måles mot bankens historisk observerte verdier. Vurdering av om LGD-modellens estimerer er tilstrekkelig høye. Må ta hensyn til at estimert LGD skal være kalibrert mot en lavkonjunktur.

4.5.4.1 Roller i modellutvikling og validering

Det er viktig at valideringen av kredittmodellene skjer med tilstrekkelig grad av uavhengighet. Uavhengighet oppnås gjennom følgende sentrale roller:

- Enheten som er ansvarlig for å utvikle kredittmodellene.
- Enheten som har ansvaret for validering av modellene og anvendelsen av disse.
- Internrevisjon.

SpareBank 1-alliansens kompetansesenter for kredittmodeller, heretter kalt KFK, utvikler nye modeller og videreutvikler eksisterende modeller på oppdrag fra, og i samarbeid med, bankene i alliansen. I tillegg bidrar KFK med faglig input til den kvantitative valideringen.

SpareBank 1 Østlandet, ved avdeling for risikostyring, har ansvaret for bankens kvalitative- og kvantitative validering. Banken utarbeider årlig en valideringsrapport som inkluderer alle modeller, porteføljer og delparametere. Her vurderes hver modell innenfor områdene egnethet, rangeringsevne og nivå. Det gjøres analyser på delporteføljer, for eksempel bransjer. Rapporten, som også omhandler

kvalitativ validering, behandles av bankens risiko- og balansestyringskomite før den legges frem for styret.

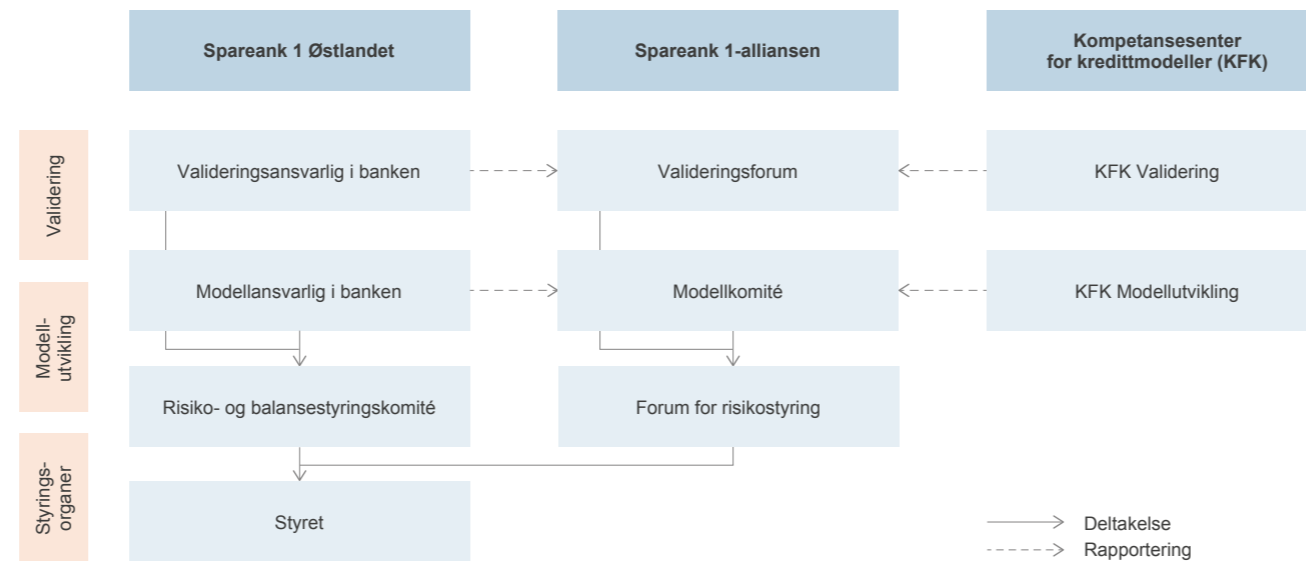
I tillegg overvåkes utvikling i estimerer og observasjoner løpende for å overvåke modellenes prestasjoner. Det gjennomføres analyser som har til hensikt å gi et tidlig varsel dersom en modell skulle tendere mot svakere prestasjoner, enten dette skyldes at modellen ikke lenger egner seg for den aktuelle porteføljen, om rangeringsevnen skulle avta, eller om estimatene avviker for mye fra de faktiske observasjonene.

Internrevisjonen gjennomfører minimum årlig revisjoner for å sikre at IRB-systemet brukes og etterleves i henhold til gjeldende regelverk og vilkårene i IRB-godkjenningen. Formålet med revisjonen er å gi styret og ledelsen en uavhengig vurdering av valideringen av IRB-systemet og om systemet er godt integrert i banken og utgjør en sentral bestanddel av bankens risikostyrings- og beslutningsprosess.

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
  - Styring og kontroll
  - Eiendelskvalitet
  - CRM-teknikker
  - Standardmetode
  - IRB-metode
- ▶ Porteføljeinformasjon
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

FIGUR 4.3 Organisering av modellutvikling og validering

I tråd med EBAs retningslinjer har banken delt ansvaret for modellutvikling og validering av modellene for å sikre uavhengighet mellom de to ansvarsområdene. Også i Kompetansesenter for Kredittmodeller (KFK) er ansvaret for modellutvikling og validering delt for å sikre uavhengighet. Organiseringen er illustrert i figur 4.3. Valideringsansvarlige i SpareBank 1-bankene deltar, sammen med KFK, i alliansen valideringsforum. På lik linje deltar bankenes modellansvarlige i alliansens modellkomité. Valideringsansvarlige gjennomfører analyser og kommer med anbefalinger til modellansvarlig som følge av valideringsfunn og avstemming med alliansens valideringsforum. De modellansvarlige har ansvar for å iverksette nødvendige tiltak basert på dette.

4.6 Porteføljeinformasjon

For porteføljeinformasjon vises til vedlegg med standardiserte skjema, hovedgruppene 8–11 som omhandler kredittrisiko.

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
  - ▶ Styring og kontroll
  - Porteføljeinformasjon
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

5 Motpartsrisiko

Motpartsrisiko kan defineres som risikoen for økonomiske tap dersom en motpart i en transaksjon går i mislighold før endelig oppgjør. I tillegg til nevnte motpartsrisiko inngår også risikoen for svekket kredittverdighet hos motparter i derivatkontrakter (CVA-risiko).

5.1 Styring og kontroll

Styringen av konsernets motpartsrisiko er regulert i bankens risikobaserte styringsdokumenter. I henhold til styringsdokument for markedsrisiko skal konsernets handel med derivater ligge innenfor de generelle rammer for rente-, valuta-, aksje- og motpartsrisiko. Styringsdokumentene vedtas av styret og gjelder for strategiperioden, men revideres ved behov, minimum årlig.

Konsernet inngår derivathandler på bakgrunn av kundeetterspørsler og for å sikre posisjoner som oppstår ved slik aktivitet. Videre brukes derivater for å sikre valuta- og renterisiko som oppstår i forbindelse med inn- og utlån.

Derivater handles med flere ulike motparter, som også gjør andre typer forretninger. Kredittrisikoen som oppstår i forbindelse med handel i derivater inngår i målingen av kredittrisiko i kapitaldekningsammenheng. Det henvises for øvrig til noter i konsernets årsregnskap for beskrivelse av regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter.

Det felleseuropeiske regelverket *European Market Infrastructure Regulation*, forkortet EMIR, regulerer clearingplikt og plikt til å gjennomføre risikoreduserende tiltak i tilfeller der clearing ikke er aktuelt. EMIR setter også krav til bilaterale motpartsavtaler som omfatter risikoreduserende tiltak blant annet hva gjelder sikkerhetsstillelser. Det betyr at banken ikke kan gjennomføre derivathandler med bankmotparter hvor ISDA- og CSA-avtaler ikke er etablert. ISDA er en forkortelse for *International Swaps and Derivatives Association* som er en sammenslutning av internasjonale finansinstitusjoner og en

ISDA-avtale muliggjør motregning. CSA er en forkortelse for *Credit Support Annex* og en slik avtale gjør at mottatte sikkerheter kan sees i sammenheng.

For å minimere motpartsrisikoen mot enkeltmotparter er det inngått ISDA- og CSA-avtaler med konsernets bankmotparter, samtidig som konsernet benytter seg av clearing mot sentrale clearingmotparter. For å ivareta behovet for diversifisering når det gjelder clearing tilstreber konsernet å ha aktive avtaler med flere clearingbrokere.

Videre har konsernet eksponeringsrammer for ytterligere å redusere konsentrasjonsrisikoen mot både sentrale motparter og enkeltmotparter. Eksponeringsrammene fanger også opp CVA-risiko mot sentrale motparter og bankmotparter, også kalt *wrong-way risk*, siden rammene er basert på EAD som inngår i beregningene av både motpartsrisiko og CVA-risiko. Denne type risiko mot kundemotparter styres gjennom kredittvurderinger. Motpartsrammene er kvalitativt fastsatt basert på motpartenes rating fra offisielle ratingbyråer. Når det gjelder mottatte sikkerheter så har konsernet fastsatt konsentrasjonsrisikorammer for dette og det gjennomføres daglig avstemming og eventuelt marginering i forbindelse med CSA-avtaler. Sikkerhetene som stilles består utelukkende av kontantdepot. CSA-avtalene innehar ikke bestemmelser om tilførsel av ekstra sikkerheter ved nedjustert rating. CSA-avtalene omhandler bare verdien på derivatet, og denne endres bare av endringer i de markedsparametere som ligger i derivatkontrakten.

5.1.1 ANSVAR FOR MOTPARTSRISIKO RENTE- OG VALUTADERIVATER

Økonomi- og finansdirektør (CFO) har det overordnede ansvaret for konsernets motpartsrisiko forbundet med rente- og valutaderivater. Det operasjonelle ansvaret for motpartsrisiko forbundet med rente- og valutaderivater er delegert slik at finanssjef har ansvaret for motpartsrisiko for rente- og valutaderivater knyttet til konsernets finansiering og plasseringer, mens leder kapitalmarked har ansvaret for motpartsrisiko for rente- og valutaderivater knyttet til kundehandel og Kapitalmarkedet sin trading i renter og valuta.

5.1.2 RAPPORTERING AV MOTPARTSRISIKO

For å sikre uavhengig kontroll har avdeling for risikostyring ansvaret for følgende rapportering.

- Månedlig rapportering av konsernets eksponering ift. utvalgte måltall og rammer til ledergruppen.
- Kvartalsvis rapportering av konsernets eksponering ift. fastsatte måltall og rammer til styret og ledergruppen med utfyllende kommentarer.

5.2 Porteføljeinformasjon

For porteføljeinformasjon vises til vedlegg med standardiserte skjema, hovedgruppe 13 som omhandler motpartsrisiko.

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
  - ▶ Styling og kontroll
  - Eksposering
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

6 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for ikke å være i stand til å innfri forpliktelser på forfall eller ikke evne å finansiere eiendeler, herunder ønsket vekst, uten vesentlig økte kostnader.

6.1 Styling og kontroll

Stylingen av likviditetsrisiko tar utgangspunkt i risikobaserte styringsdokumenter på likviditetsområdet. Styringsdokumentene vedtas av styret og gjelder for strategiperioden, men revideres ved behov, minimum årlig. I tilknytning til styringsdokumentene er det etablert egen beredskapsplan for håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige finansmarkeder, samt at likviditetssituasjonen er et sentralt tema i konsernets gjenopprettingsplan. Det vurderes at styling og kontroll av likviditetsrisikoen er tilfredsstillende for å innfri risikoprofil og strategi.

6.1.1 STRATEGISK MÅLBILDE OG STYRINGSPROSESSER

Bankens har som mål at likviditetsrisikoen skal være lav og målbildet sikres gjennom:

- Tilstrekkelig med likvide reserver.
- Diversifisering og langsiktighet i finansiering.
- Risikomåling.

Rammer som bygger opp under strategiens målbilde, herunder rammer for overlevelse på ulike tidshorisonter, størrelse og kvalitet på likviditetsreserven, samt finansierings langsiktighet og diversifisering, er fastsatt i styringsdokument for likviditetsrisiko.

6.1.1.1 Tilstrekkelig med likvide reserver

Investeringer i rentebærende verdipapirer foretas av hensyn til stylingen av likviditetsrisikoen. Konsernet skal ha tilstrekkelig med likvide reserver til å støtte opp under overlevelsesmålene. Ulike aktiva har ulik grad av likviditet. Sammensetningen av, og størrelsen på reserven skal være slik at den tilfredsstiller alle overlevelsesmålene. Å sitte med en likviditetsreserve har en kostnad og samlede likviditetskostnader skal være lavest mulig.

6.1.1.2 Diversifisering og langsiktighet i finansiering
Innskudd er konsernets viktigste finansieringskilde. Innskudd er ansett som stabil finansiering, så konsernet skal alltid ha en tilstrekkelig høy andel av balansen finansiert via innskudd. Innskudd med lav likviditetsrisiko skal prioriteres, samtidig skal innskuddene hentes fra et tilstrekkelig antall ulike typer innskytere. Gitt tilstrekkelig diversifisering skal innskuddene prises slik at lønnsomhet opprettholdes.

Fremmedkapitalmarkedet har over tid tatt over en større del av konsernets finansiering. Ønsket nivå på refinansieringsrisiko skal oppnås gjennom diversifisering på ulike geografiske markeder, typer investorgupper og løpetider. Innlånskostnaden skal minimeres gitt de føringer som er gitt for diversifisering og langsiktighet i finansieringen.

OMF gjennom SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS skal brukes aktivt for å sikre stabil og langsiktig finansiering, bidra til diversifisering av finansieringen og reduserte finansieringskostnader. For å sikre størst mulig fleksibilitet i finansieringsmulighetene skal banken til enhver tid jobbe aktivt med å opprettholde tilretteleggingstakten av lån som kan overføres til selskapene.

Saldo av lån i bolig- og næringskreditselskapene skal begrenses av hensyn til konsernets egen kredittverdighet og generelle risikohensyn. Generelt skal banken følge en konservativ policy og ikke skille seg negativt ut sammenliknet med andre bankers bruk av bolig- og næringskreditselskapene som finansieringskilde.

6.1.1.3 Risikomåling

Ulike deler av balansen påfører konsernet ulik grad av likviditetsrisiko. For bedre å forstå ulike aktivas faktiske likviditetsrisiko, skal det kontinuerlig jobbes med å øke kunnskapen om aktivaenes iboende likviditetsrisiko. Innskudd påfører konsernet likviditetsrisiko. Ulike typer innskudd har ulik risiko for å bli tatt ut. På samme måte påfører ubenyttede kreditter konsernet likviditetsrisiko fordi kunden kan velge å trekke opp kreditten. Konsernet lager derfor stressscenarier som skal søke å beskrive de ulike aktivaenes likviditetsrisiko.

For fortsatt å kunne finansiere utlånsaktiviteten må innlån som kommer til forfall refinansieres. I tillegg skal ønsket vekst finansieres. Gjennom jevnlig oppdaterte prognoser måles likviditetsrisikoen som oppstår gjennom innlånsaktiviteten.

Gjennom å kombinere kjente likviditetsstrømmer med ulike stressscenarier måles konsernets totale likviditetsrisiko.

6.1.2 ORGANISERING, ROLLER OG ANSVAR

For å sikre tilfredsstillende arbeidsdeling mellom de avdelinger og personer som tar posisjoner på konsernets vegne og de avdelinger og personer som har ansvar for oppgjør, beregning, kontroll og rapportering har konsernet etablert en organisering der utførende og kontrollerende funksjoner er uavhengige av hverandre. Det er morbanken som har ansvaret for, og styrer likviditets- og refinansieringsrisikoen som oppstår i døtrene.

6.1.2.1 Styling av likviditetsrisiko

Styrets vedtatte likviditetsstrategi gir konsernsjef føringer, rammer og fullmakter for stylingen av likviditetsrisikoen. Konsernsjef delegerer disse videre ut ifra ansvarsområde. Konserndirektør økonomi og finans (CFO) har det overordnede ansvaret for likviditetsstylingen i konsernet. Det operative ansvaret for likviditetsstylingen er delegert til finanssjef som har ansvaret for:

- Overvåkning av den løpende utviklingen i konsernets likviditetssituasjon i norske kroner og euro.
- Forvaltningen av likviditetsreserven.
- Konsernets innlån av fremmedkapital.
- Riktig fastsettelse av internprisen på funding.

6.1.2.2 Identifisering og måling av likviditetsrisiko

Finansavdelingen og avdeling for risikostyring har et delt ansvar i forhold til identifisering og måling av likviditetsrisiko.

- Finansavdelingen er ansvarlig for å identifisere og måle likviditetsrisikoen for fremmedkapitalfinansieringen, herunder bruk av OMF samt den delen av likvide reserver som er plassert i markedet.
- Avdeling for risikostyring har ansvaret for å identifisere og måle likviditetsrisikoen for innskudd og ubenyttede kreditter.

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
  - ▶ Styring og kontroll
  - Eksposering
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

6.1.2.3 Løpende oppfølging

Driftsstøtte finans har ansvaret for oppgjør og kontroll på transaksjonsnivå, samt oppdatering av stamdata og ulike depot. Forretningsdivisjonene har ansvaret for at likviditetshendelser som er vesentlige for likviditetsstyringen rapporteres til finansavdelingen så snart slike er kjent. Finanssjef har ansvaret for at saldo på bankens konto i Norges Bank ikke er overtrukket. Leder for kapitalmarked har ansvaret for at saldo på bankens konti i utenlandsk valuta ikke er overtrukket. Compliancefunksjonen har ansvar for å vurdere, teste og kontrollere etterlevelse av relevant regelverk på området, samt rapportere resultatene av dette til ledelsen og styret.

Før grunnleggende nye instrumenter tas i bruk skal treasury utarbeide en risikoanalyse med tilhørende risikoreduserende tiltak i henhold til rutine for vurdering av nye finansielle instrumenter. Risikoanalysen skal være godkjent av finansdirektør.

Systemer for styring og kontroll skal evalueres jevnlig av konsernets internrevisor.

6.1.2.4 Rapportering av likviditetsrisiko

For å sikre uavhengig kontroll har avdeling for risikostyring ansvaret for følgende rapportering.

- Månedlig rapportering av konsernets eksponering ift. utvalgte måltall og rammer til ledergruppen.
- Kvartalsvis rapportering av konsernets eksponering ift. fastsatte måltall og rammer til styret og ledergruppen med utfyllende kommentarer.

Risikostyring utfører også 2. linjekontroller innenfor området, hvor kontrollene er organisert og dokumentert gjennom en kontrollplan og resultatene rapporteres til styret.

Det gjennomføres gap-analyse i henhold til Finanstilsynets moduler for egevaluering av styring og kontroll. Gap-analysen gir nyttig informasjon om styring og kontroll er i tråd med eksternt regelverk og forventninger.

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
  - Styring og kontroll
  - Eksponering
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

6.2 Eksponering

6.2.1 OVERLEVELSE

For å bygge opp under målsettingen om lav likviditetsrisiko er det etablert ulike mål for overlevelse på ulike tidshorisonter.

6.2.1.1 Overlevelse i henhold til Liquidity Coverage Ratio

Liquidity Coverage Ratio, heretter kalt LCR, definerer et stressscenario som varer i 30 dager. Informasjon om konsernets konsoliderte LCR for total valuta, samt beskrivelser av sentrale forhold knyttet til LCR fremkommer av skjemaene 7.2 og 7.3 i vedlegget med standardiserte skjemaer. Supplerende informasjon om diversifisering av finansieringen og likviditetsporteføljens sammensetning finnes i kapitlene nedenfor.

6.2.1.2 Overlevelse i en normalsituasjon og i et egen-definert stress med stor krise i markedet og egen bank

Konsernet skal ha en overlevelsesgrad i en situasjon uten tilgang på senior finansiering på minimum 100 % 12 måneder frem. Videre skal konsernet ha en overlevelsesgrad i stor krise i markedet og egen bank på minimum 100 % tre måneder frem. Utviklingen de siste kvartalene fremkommer av figur 6.1.

6.2.2 LIKVIDE RESERVER

Likviditetsreserven skal til enhver tid være stor nok til å tilfredsstille myndighetskrav og interne overlevelsesmål. Per årsskiftet var likviditetsreserven 41,9 milliarder kroner, gitt konsernets interne begrensning for overføring av lån til SpareBank 1 Boligkreditt AS.

Likviditetsreserven skal bestå av likvide aktiva av god kvalitet. Likviditetsreserven inneholdt ved årsskiftet kontanter og fordringer på Norges Bank, obligasjoner og sertifikater, fond og børsnoterte aksjer, og tilrettelagte lån

for overføring til bolig- og næringskreditselskapene. Figur 6.2 viser likviditetsreservens sammensetning og kvalitet.

6.2.3 FINANSIERINGENS LANGSIKTIGHET OG DIVERSIFISERING

Likviditetsrisikoen reduseres gjennom spredning av innlåne på ulike markeder, innlånskilder, instrumenter, løpetider og valuta. Total finansiering, bestående av egenkapital, kundeinnskudd, lån overført til bolig- og næringskreditforetakene og markedsfinansiering, var 236,5 milliarder kroner per årsskiftet. Markedsfinansieringen alene var ved samme tidspunkt 44,3 milliarder kroner.

6.2.3.1 Langsiktig finansiering

Net Stable Funding Ratio, heretter kalt NSFR, beskriver i hvilken grad konsernet er langsiktig finansiert. Informasjon om konsernets konsoliderte NSFR for total valuta fremkommer av skjemaet 7.4 i vedlegget med standardiserte skjemaer.

FIG. 6.1 Resultat fra stresstester

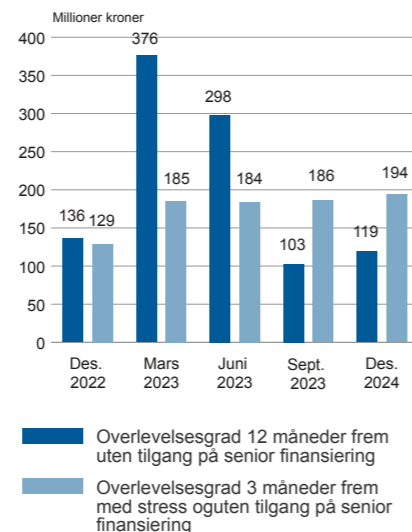

FIG. 6.2 Likviditetsporteføljens sammensetning og kvalitet

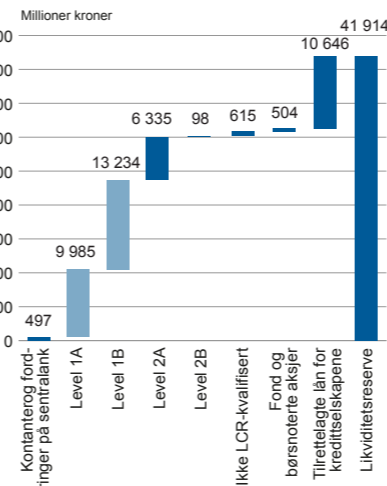
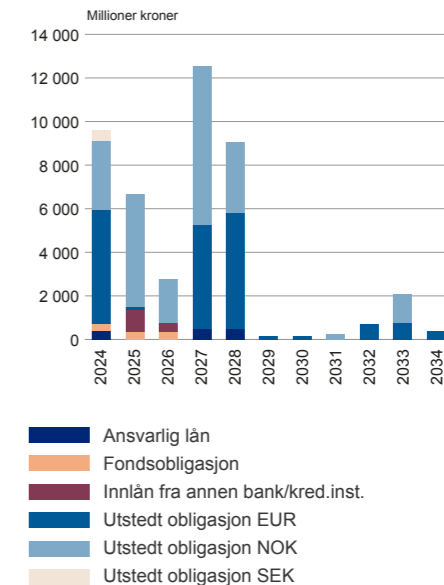

FIG. 6.3 Forfallsstruktur

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
  - Styring og kontroll
  - Eksponering
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

Av det totale markedsfinansieringsvolumet på 44,3 milliarder kroner nevnt ovenfor, skal 9,6 milliarder kroner refinansieres i 2024. Snittløpetiden på konsernets markedsfinansiering var 3,2 år per årsskiftet. Figur 6.3 viser forfallsstrukturen for konsernets markedsfinansiering.

6.2.3.2 Diversifisert finansiering

Figur 6.4 viser konsernets finansieringskilder per årsskiftet.

For å sikre annen diversifisering av finansieringen enn ulike løpetider og finansieringskilder er det etablert rammer for avhengighet av markedsfinansiering, bruk av OMF som finansieringskilde og diversifisering av innskudd.

Ved årsskiftet utgjorde konsernets finansiering i euro 39,6 prosent av total markedsfinansiering og 11,3 prosent av total gjeld på egen balanse.

FIG. 6.4 Konsernets finansieringskilder

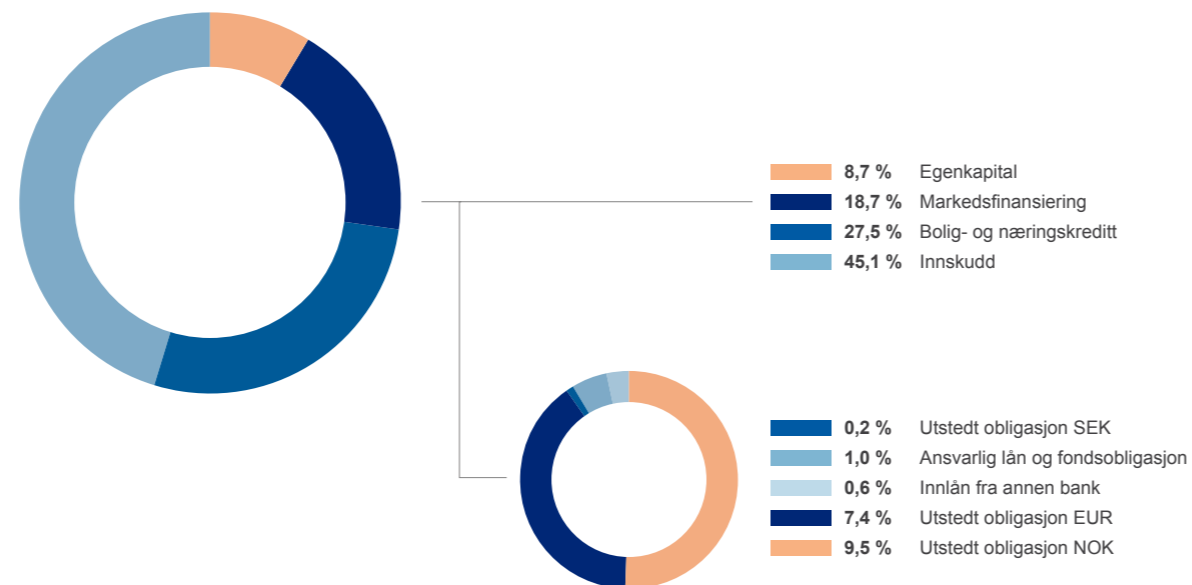
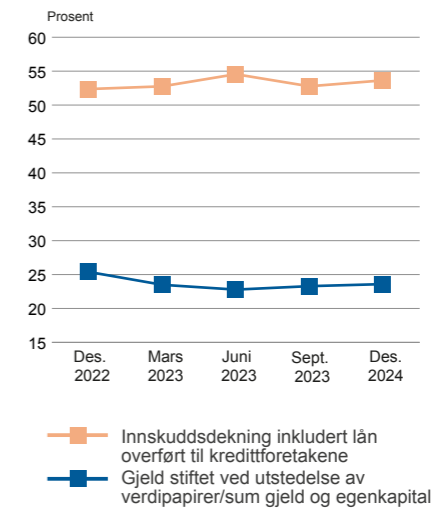

FIG. 6.5 Innskuddsdekning og avhengighet av markedsfinansiering

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
  - Styring og kontroll
  - Porteføljeinformasjon
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

7 Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og aksjer/egenkapitalbevis. Risiko knyttet til verdifall i eiendomsmarkedet er også inkludert i markedsrisikoen. Det samme er risikoen for endringer i markedsverdi tilknyttet obligasjoner, sertifikater og fond, som følge av generelle endringer i kredittspreader.

Banken har ingen handelsportefølje og har valutaeksponeringer under terskelnivået for beregning av tilhørende kapitalkrav og det beregnes således ikke kapitalkrav for markedsrisiko under pilar 1. Under pilar 2 beregner konsernet kapitalbehov for markedsrisiko for renterisiko, egenkapitalrisiko, valutarisiko, eiendomsrisiko, spreadrisiko og swapsreadrisiko. Det henvises for øvrig til noter i konsernets årsregnskap for beskrivelse av regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter.

7.1 Styring og kontroll

Styringen av markedsrisiko tar utgangspunkt i risikobaserte styringsdokumenter på markedsrisikoområdet. Styringsdokumentene vedtas av styret og gjelder for strategiperioden, men revideres ved behov, minimum årlig. Det vurderes at konsernets styring og kontroll av markedsrisikoen er tilfredsstillende for å innfri risikoprofil og strategi.

7.1.1 STRATEGISK MÅLBILDE OG STYRINGSPROSESSER

I henhold til konsernets overordnede risikostrategi skal konsernet kun ta begrenset markedsrisiko. Strategisk målbilde er derfor et konsern med begrenset markedsrisiko, men som samtidig maksimerer avkastningen innenfor gjeldende rammer.

7.1.1.1 Renterisiko

Formålet med styring av renterisiko er å sikre at banken til enhver tid har en kjent renterisikoeksponering og at denne er i samsvar med risikoprofil og gjeldende rammer på området. Rammene hensyntar renterisiko i total valuta så vel som renterisiko i norske kroner og i euro.

Renterisiko måles og rapporteres som den samlede

verdiendringen på balanseposter og utenom-balanseposter (EVE – economic value of equity), samt effekt på resultatet (NII – net interest income), ved skift i rentekurven. For EVE er det satt rammer for hvor stor effekt som tillates gitt de seks foreskrevne sjokkscenariene i henhold til EBAs retningslinjer for styring av renterisiko i bankboken. NII styres av en samlet konsernledergruppe i kvartalsvise virksomhetsstyringsmøter, samt av konsernsjef gjennom beslutning av rentejusteringer etter behandling i konsernets renteutvalg.

Rammer og tilhørende beregninger hensyntar administrativ renterisiko, som er effekten av at det i praksis vil gå noe tid fra en renteendring inntreffer i markedet til vilkårene på innskudd og utlån med flytende rente er justert.

I all hovedsak er bankens utlån til kunder flytende utlån med p.t.-betingelser. Gjennomslagsgraden i Norge har historisk vært høy, og utlånene anses derfor å ha høy sannsynlighet for reprising. Fastrentelån utgjør en svært begrenset del av utlånsmassen, og eventuelle kostnader relatert til overkurs ved førtidig innbetaling belastes kunde.

Bankens innskuddsmasse er i all hovedsak p.t.- og NIBOR-innskudd og defineres derfor som stabile ved at det har lav sannsynlighet for uttak ved endringer i styringsrenten. Som følge av høyt gjennomslag ved endringer i styringsrenten vurderes alle innskuddene å ha høy sannsynlighet for reprising som følge av endringer i styringsrenten. Gjennomsnittlig og lengste rentejusteringstid som per årsskiftet legges til grunn for innskudd uten forfall tilnærmet lik 8 uker.

I henhold til EBAs retningslinjer for styring av renterisiko i bankboken, beregnes effekt på resultatet som følge av en øyeblikkelig parallellforskyvning oppover og nedover i rentekurvene på 200 basispunkter, med en tidshorison på 12 måneder. Beregningen forutsetter statisk balanse, rullering av renteavtaler og varslingsfrister. Effekten på markedsverdien av de rentesensitive instrumentene er beregnet i henhold til de seks foreskrevne sjokkscenariene. Informasjon om effekter på resultatet og markedsverdiene av de rentesensitive instrumentene av sjokkscenariene fremkommer av skjemaet 20.2 i vedlegget med standardiserte skjemaer.

For å minimere renterisiko benyttes rentebytteavtaler. Sikringsforretninger gjennomføres med anerkjente norske og utenlandske banker for å redusere egen risiko. Derivatforretninger er knyttet til ordinær bankvirksomhet og gjennomføres for å redusere risiko knyttet til bankens innlån i finansmarkedene, og for å avdekke og redusere risiko relatert til kunderettede aktiviteter. Renterisikoen begrenses også gjennom rammer for maksimal vektet løpetid og durasjon i verdipapirporteføljen.

7.1.1.2 Valutarisiko

Valutarisiko oppstår ved forskjeller mellom eiendeler og forpliktelser i den enkelte valuta. Valutarisiko måles ut fra samlet nettoposisjon i valuta og nettoposisjon i ulike valutاسorter.

Formålet med bankens valutavirksomhet er å ivareta kunders behov for valutahandel, finansiering i utenlandsk valuta og internasjonal betalingsformidling, samt sikre de valutaposisjoner som oppstår innenfor finansiering/likviditet og forvaltning av verdipapirer.

Aktiviteter knyttet til omsetning av valuta skal til enhver tid skje innenfor vedtatte retningslinjer, rammer og fullmakter. Rammene definerer kvantitative mål for maksimal valutaeksponering, målt i kroner. Det er utarbeidet rammer for nettoposisjoner i hver enkelt valuta, samt samlet absolutt sum av nettoposisjoner per valuta. Valutarisikoen kvantifiseres og overvåkes kontinuerlig.

7.1.1.3 Eiendomsrisiko

Eiendomsrisiko er markedsrisiko knyttet til eksponering i fast eiendom. Dette inkluderer eierposisjoner og andeler i næringseiendom, eiendomsselskaper, eiendomsfond samt direkte eie av eiendommer, herunder egne bankbygg og eiendom til egen eller ansattes bruk.

Bankens investeringer består i all hovedsak av egne bygg, samt enkelte ferieeiendommer. Utover dette har banken strategiske eierinteresser i Oslo Kongressenter Folkets Hus BA, som regnskapsmessig er bokført som aksjer. I pilar 2-vurderingen inngår disse derimot som eiendomsrisiko og beregninger viser at det totalt sett er store merverdier i bankens eiendommer utover hva som fremkommer i bankens regnskap.

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
  - Styring og kontroll
  - Porteføljeinformasjon
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

7.1.1.4 Egenkapitalrisiko

Egenkapitalrisiko oppstår ved at banken eier aksjer, egenkapitalbevis eller andre egenkapitalinstrumenter som får verdien bestemt av markedsutviklingen.

Banken har i henhold til styringsdokument for markedsrisiko egne rammer for investeringer i strategiske og finansielle aksjeposisjoner. Med strategiske aksjeposisjoner menes plasseringer for å bidra til vekst og utvikling i bankens markedsområde og strategiske eierandeler i forhold til bankvirksomheten. Finansielle aksjeposisjoner er kortsiktige eller langsiktige plasseringer med det mål å gi best mulig avkastning.

I måling av eksponering mot markedsrisikorammene benyttes markedsverdien av investeringene. Aksjer i datterselskaper, samt investeringer i tilknyttede selskaper (TS) eller felleskontrollerte virksomheter (FKV) holdes utenfor da disse i all hovedsak konsolideres helt eller forholdsmessig i kapitaldekningskonsernet. Ikke-konsoliderte TS/FKV inngår i vurderingen av eierrisiko etter pilar 2.

7.1.1.5 Spreadrisiko

Spreadrisiko er risiko for tap ved en endring i påslaget mot referanseindksen på bankens plasseringer. Påslaget mot referanseindeksen består av både kredittrisiko og likviditetsrisiko og inngår i den totale markedsrisikovurdering.

7.1.2 ORGANISERING, ROLLER OG ANSVAR

For å sikre tilfredsstillende arbeidsdeling mellom de avdelinger og personer som tar posisjoner på konsernets vegne og de avdelinger og personer som har ansvar for oppgjør, kontroll og rapportering har konsernet definert ulike roller og ansvarsområder.

7.1.2.1 Styring av markedsrisiko

Styrets vedtatte styringsdokument for markedsrisiko gir konsernsjef føringer, rammer og fullmakter for styringen av markedsrisikoen. Konsernsjef delegerer disse videre ut ifra ansvarsområde. Markedsrisiko som oppstår i datterselskaper håndteres av morbanken.

7.1.2.2 Ansvar for markedsrisiko

Konsernsjef har det overordnede ansvaret for strategiske aksjeinvesteringer og eiendomsinvesteringer. Økonomi- og finansdirektør (CFO) har det overordnede ansvaret

for styring av konsernets renterisiko som effekt på EVE, valuta-, og spreadrisiko, samt finansielle investeringer i aksjer og handel med klimavoter. Det operasjonelle ansvaret for styring av renterisiko som effekt på EVE, spreadrisiko og valuta risiko er delegert slik at finanssjef har ansvaret for konsernets renterisiko som effekt på EVE og spreadrisiko, mens meglersjef valuta/renter har ansvaret for konsernets valutarisiko.

Renterisiko som effekt på NII styres av en samlet konsernledergruppe i kvartalsvise virksomhetsstyringsmøter, samt av konsernsjef gjennom beslutning av rentejusteringer etter behandling i konsernets renteutvalg.

Før grunnleggende nye instrumenter tas i bruk skal finansavdelingen utarbeide en risikoanalyse med tilhørende risikoreduserende tiltak i henhold til rutine for vurdering av nye finansielle instrumenter. Risikoanalysen skal være godkjent av økonomi- og finansdirektør.

7.1.2.3 Ansvar for oppgjør, datakvalitet, beregninger og rammekontroll

Leder driftsstøtte finans har ansvaret for oppgjør og kontroll på transaksjonsnivå, datakvalitet, oppfølging av motpartseksponering (collateral management), samt produksjon og kontroll av interne og eksterne rapporter. Leder Kapital- og eierstyring har ansvaret for prising av verdipapirporteføljene for bruk i markedsrisikoberegningen og utvikling av modeller for måling av renterisiko, samt måling av renterisiko. Leder Kapital- og eierstyring har også ansvaret for fremskrivingsprosessen med tilhørende modell til bruk i virksomhetsstyringsmøter. Fagsjef innskudd og fagsjef finansiering har ansvaret for utarbeidelse av beslutningsgrunnlag til bankens renteutvalg. Risk Manager markeds- og likviditetsrisiko har ansvaret for beregning av aksjerisiko, spreadrisiko, valutarisiko og eiendomsrisiko og rammekontroll, samt validering av metodikk for måling av renterisiko.

Compliancefunksjonen har ansvar for å vurdere, teste og kontrollere etterlevelse av relevant regelverk på området, samt rapportere resultatene av dette til ledelsen og styret.

Internrevisor skal med jevne mellomrom gjennomgå konsernets prosesser for identifikasjon, måling-, overvåking og kontroll av markedsrisiko.

7.1.2.4 Rapportering av markedsrisiko

For å sikre uavhengig kontroll har avdeling for risikostyring ansvaret for følgende rapportering.

- Månedlig rapportering av konsernets eksponering ift. utvalgte måltall og rammer til ledergruppen.
- Kvartalsvis rapportering av konsernets eksponering ift. fastsatte måltall og rammer til styret og ledergruppen med utfyllende kommentarer.

Leder i avdeling for kapital- og eierstyring skal løpende sørge for rapportering til CFO ved vesentlige realiserte eller urealiserte tap i verdipapirporteføljen.

Risikostyring utfører også 2. linjekontroller innenfor området, hvor kontrollene er organisert og dokumentert gjennom en kontrollplan og resultatene rapporteres til styret.

Det gjennomføres gap-analyse i henhold til Finanstilsynets moduler for egenevaluering av styring og kontroll. Gap-analysen gir nyttig informasjon om styring og kontroll er i tråd med eksternt regelverk og forventninger.

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
  - Styring og kontroll
  - Porteføljeinformasjon
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

7.2 Porteføljeinformasjon

Som nevnt har bankens per utgangen av året ingen handelsportefølje og det beregnes således ikke markedsrisiko under pilar 1. Kapitalkrav for bankens renteportefølje, eiendommer og egenkapitalposisjoner inngår i stedet som kredittrisiko i regulatorisk sammenheng. I vedlegget med standardiserte skjema er det derfor ingen relevante kvantitative skjema for offentliggjøring av konsernets markedsrisiko isolert sett, men tabellene nedenfor gir beskrivelser av porteføljer som er utsatt for endringer i observerbare markedsvariabler.

Kredittrisiko tilknyttet bankens renteportefølje fremkommer av tabell 7.1 på neste side. Investeringer som inngår i kapitaldekningskonsernet er holdt utenfor denne oversikten.

Tabell 7.2 viser renteporteføljen ved utgangen av året fordelt på ratingklasser. Investeringer som inngår i kapitaldekningskonsernet er holdt utenfor denne oversikten.

Bankens posisjoner i egenkapitalposisjoner kan deles inn i tre kategorier. Oversikt over bokført verdi og beløp fradratt i ren kjernekapital per utgangen av året er vist i tabell 7.3.

TABELL 7.1 Kredittrisiko i renteporteføljen

Obligasjoner og sertifikater	Bokført verdi	Beregningsgrunnlag	Kapitalkrav 8.0 %
Stater og sentralbanker	2 978	63	5
Lokale og regionale myndigheter	4 891	793	63
Multilaterale utviklingsbanker	3 917	-	-
Institusjoner	2 579	48	4
Foretak	356	262	21
OMF	13 985	1 399	112
Sum	28 706	2 565	205

TABELL 7.2 Obligasjoner og sertifikater

Rating	Bokført verdi
AAA	22 492
AA	2 083
A	402
BBB	124
BB	-
B eller lavere	-
Ikke ratede norske kommuner	3 244
Øvrige ikke ratede papirer	360
Sum obligasjoner og sertifikater	28 706

TABELL 7.3 Oversikt over bokført verdi, virkelig verdi og beløp fradratt i ren kjernekapital

Type investering	Bokført verdi	Beløp fradratt i ren kjernekapital
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultat	225	-
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	572	-
Tilknyttede selskap og felleskontrollert virksomhet	5 721	-
Sum	6 519	-

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
  - Styring og kontroll
  - Porteføljeinformasjon
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

Per årsskiftet overstiger ikke bankens samlede investeringer i vesentlige egenkapitalposisjoner i finansforetak terskelen for fradrag i rene kjernekapital. Samlede realiserte gevinster eller tap som følge av salg og likvidasjon i perioden og samlede realiserte og urealiserte gevinster og tap i henhold til verdivurderinger utgjør henholdsvis -6,8 og 36,5 millioner kroner per årsskiftet.

Bankens egenkapitalposisjoner består i all hovedsak av investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter, samt andre strategiske investeringer. Bankens investeringer i SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Kredittkort AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS og BN Bank ASA er konsolidert forholdsmessig i kapitaldekningskonsernet. En detaljert oversikt over bankens investeringer fordelt etter formål per utgangen av året er gjengitt i tabell 7.4.

Tabellen 7.5 gir en oversikt over bokført verdi fordelt på type aksjeinvestering per utgangen av året. Tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter er i denne oversikten definert som øvrige, mens rentefond behandles som spreadrisiko.

TABELL 7.5 Oversikt over type aksjer

Type	Bokført verdi
Unotert	294
Omsatt på børs	504
Øvrige	5 798
Sum	6 596

TABELL 7.4 Investeringer fordelt etter formål

Formål	Investeringer	Bokført verdi
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultat	VISA Inc. (class C)	194
	NorgesInvestor Proto AS	31
	Øvrige finansielle investeringer	-
Sum		225

Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	Totens Sparebank	310
	SpareBank 1 Markets AS	77
	Eksportfinans ASA	69
	Oslo Kongressenter Folkets Hus AS	59
	VN Norge AS	20
	Visa Inc. (Series C Preferred Stock)	16
	Komm-In AS	8
	Øvrige strategiske investeringer	14
Sum		572

Formål	Investeringer	Bokført verdi
Tilknyttede selskap og felleskontrollert virksomhet	SpareBank 1 Boligkreditt AS	2 781
	SpareBank 1 Gruppen AS	1 320
	BN Bank ASA	575
	SpareBank 1 Kreditt AS	365
	SpareBank 1 Næringskreditt AS A-aksjer	267
	SpareBank 1 Betaling AS	239
	SpareBank 1 Utvikling DA	129
	SpareBank 1 Forvaltning AS	68
	SpareBank 1 Bank og Regnskap AS	44
	Mobilitet AS	8
	SpareBank 1 Gjeldsinformasjon AS	1
Øvrige tilknyttede selskap og felleskontrollert virksomhet	1	
Sum		5 798
Sum total		6 596

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
  - Styring og kontroll
  - Porteføljeinformasjon
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

Renterisikoen for alle renteposisjoner kan uttrykkes ved å se på endringen i verdien på renteinstrumentene ved en parallell renteendring på ett prosentpoeng. Tabell 7.6 viser effekten av nevnte renteendring fordelt på eiendeler og gjeld, løpetider og valuta ved utløpet av året. Gjennomsnittlig renterisiko over hele året var 0,6 millioner kroner. Det er i disse beregningene tatt hensyn til administrativ renterisiko. Det at renterisikoen er positiv betyr konsernet tjener på en renteøkning.

TABELL 7.6 Renterisiko

Renterisiko, 1 prosentpoeng endring	2023
Sertifikater og obligasjoner	-319
Fastrenteutlån til kunder	-130
Fastrenteinnskudd fra kunder	31
Innskudd fra og gjeld til kredittinstitusjoner	1
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	796
Annet	-16
Derivater	-355
Administrativ renterisiko	-26
Total renterisiko, etter skatt	-18

Rentekurverisikoen, 1 prosentpoeng endring	2023
0-1 mnd	3
1-3 mnd	-31
3-6 mnd	4
6-12 mnd	21
1-3 år	-11
3-5 år	-3
5-10 år	1
Over 10 år	-2
Total renterisiko, etter skatt	-18

Valuta, 1 prosentpoeng endring	2023
NOK	-23
EUR	5
Andre	0
Total renterisiko, etter skatt	-18

Tabell 7.7 gir en oversikt over bankens netto valutaeksponering per utgangen av året. Valutarisikoen kvantifiseres og overvåkes kontinuerlig. Banken har både gjennom året og ved årets slutt en begrenset valutarisiko.

TABELL 7.7 Valutaeksponering

Valuta	Netto eksponering
GBP	1
USD	-7
JPY	-0
SEK	2
EUR	-20
CHF	3
Andre	4
Sum	-17

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
  - ▶ Styring og kontroll
  - Minimumskrav til ansvarlig kapital
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

8 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko omhandler risikoen for tap som følger av:

- Mennesker: brudd på rutiner/retningslinjer, manglende kompetanse, uklar policy, strategi eller rutiner, interne misligheter.
- Systemer: svikt i IKT og andre systemer.
- Eksterne årsaker: kriminalitet, naturkatastrofer og andre eksterne årsaker.

8.1 Styring og kontroll

Styring og kontroll med konsernets operasjonelle risiko er basert på styrevedtatt styringsdokument for operasjonell risiko. Dokumentet fastsetter styrets risikoprofil for operasjonell risiko. Den overordnede målsettingen er at konsernet skal ha effektiv styring og overvåking av operasjonell risiko, slik at ingen hendelser skal kunne skade soliditet og resultat i vesentlig grad.

Gjennom kvantifiserte rammer for eksponering innen ulike kategorier operasjonell risiko sikrer konsernet løpende styring og oppfølging av risikobildet. Den praktiske styringen av operasjonell risiko baserer seg på hovedaktivitetene som fremkommer nedenfor.

8.1.1 1. LINJENS NØKKELKONTROLLER

Det er etablert nøkkelkontroller som i stor grad sørger for at 1. linjens mest vesentlige kontrollhandlinger blir dokumentert i bankens GRC-system (Governance, Risk and Compliance). Kontrollene som defineres som nøkkelkontroller, er kontroller som det ut ifra et risikoperspektiv er viktigst at banken følger opp. Rutinen knyttet til nøkkelkontroller er rettet mot ledere og medarbeidere som er gitt et særlig ansvar for å legge til rette for, samt ivareta det praktiske arbeidet med internkontrollen.

8.1.2 LEDERBEKREFTELSEN

Alle ledere av forretnings- og støttefunksjoner har ansvar for den daglige risikostyringen, samt for å sikre at det foreligger en god internkontroll innenfor sitt ansvarsområde. Alle ledere skal rapportere status og utvikling i årlig lederbekreftelse, samt vurdere risikokultur som et element i analyser og kartlegginger for sine

områder. Oppsummeringen av lederbekreftelsen gir konsernsjef et godt grunnlag for å kunne konkludere på om internkontrollen i SpareBank 1 Østlandet har vært gjennomført på en tilfredsstillende måte. Konsernsjef avgir sin bekreftelse på årlig basis i egen rapport til styret. Rapporten inneholder også informasjon om risikostyringen er forsvarlig ivaretatt, herunder at rutiner, retningslinjer og lover/regler følges. Arbeidet med lederbekreftelsen koordineres av avdeling for risikostyring.

8.1.3 2. LINJENS KONTROLLER

Konsernets 2. linjefunksjon skal sørge for at det er foreliggende en kontrollplan. Det er definert et sett med kontroller ut ifra en risikobasert tilnærming, og kontrollplanen revideres årlig. Kontrollene kan bestå av kartlegging og vurdering av rutiner og systemer, stikkprøver, dataanalyser og generell løpende overvåking. Der det er relevant, utarbeides en rapport knyttet til kontrollene som distribueres til ulike risikoeiere. Denne inneholder resultatet av kontrollen og en vurdering av kvalitet basert på resultatet av kontrollen. Eventuelle forbedringstiltak registreres i GRC-systemet for oppfølging. Status på fremdrift i kontrollplan rapporteres til risikoutvalget og styret i kvartalsvis risikorapport.

8.1.4 TAP OG HENDELSER

Konsernet har systemer og rutiner for registrering av uønskede hendelser. Gjennom registreringen legges det til rette for at organisasjonen lærer av hendelsene og iverksetter nødvendige tiltak for å redusere sannsynligheten for at tilsvarende hendelser oppstår igjen.

Med uønskede hendelser menes hendelser som oppstår på bakgrunn av:

- Menneskelig svikt.
- Svakheter i rutiner eller systemer.
- Kriminalitet.
- Driftshendelser.

og hvor konsekvensene medfører eller kunne medført:

- Økonomisk tap.
- Brudd på lovkrav.
- Skader / negative konsekvenser for medarbeidere.
- Omdømmetap.

Operasjonelle tap og hendelser skal registreres i GRC-systemet og følges opp i henhold til egne retningslinjer.

8.1.5 KUNDEKLAGER

Konsernet har en sentralisert klageordning som søker å ivareta banken, bankens kunder og andre medkontrahenter. Ordningen tilfredsstillende Finanstilsynets retningslinjer for klagebehandling. Formålet med ordningen er å sikre at alle klager får en tilfredsstillende behandling i tråd med bankens prinsipper for klagebehandling og samtidig bidra til tilstrekkelig forbrukerbeskyttelse i tråd med Finanstilsynets retningslinjer. Ordningen skal også sikre at banken får bedre oversikt over den operasjonelle risikoen, og således kunne analysere klagen for å avdekke om disse skyldes systematiske feil. Omfanget av klagesaker og utfall av disse, rapporteres kvartalsvis til styret. I tillegg rapporteres klagesaker årlig til Finanstilsynet.

8.1.6 KONTINUERLIG FORBEDRING

Avdeling for risikostyring registrerer og følger opp forbedringsforslag basert på rapporter fra internrevisjon og tiltak basert på anbefalinger fra Finanstilsynet eller andre uavhengige kontrollorganer gjennom GRC-systemet. I tillegg er det på samme måte oppfølging av tiltak/anbefalinger som er avdekket gjennom interne kvalitetsgjennomganger fra compliancekontroller, risikovurderinger, lederbekreftelser med flere. Avdeling for risikostyring rapporterer status på tiltak til konsernledelsen, risikoutvalget og styret to ganger i løpet av året.

8.1.7 RISIKOANALYSER

Risikostyring har ansvaret for å påse at konsernet har tilstrekkelige metoder og rutiner for å foreta risikovurderinger. I konsernets risikostrategi og -policy er det fastsatt at risikovurdering skal gjennomføres minimum en gang pr. år eller oftere når særlige forhold tilsier det. Slike særlige grunner kan være nye strategiske muligheter, endrede samfunnsforhold, endrede rammebetingelser og/eller vesentlige endringer i forretningsmodell, produkter, systemer og prosesser. Et førende prinsipp er at risikovurderinger initieres av bankens 1. linje.

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
  - Styring og kontroll
  - ▶ Minimumskrav til ansvarlig kapital
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

8.1.8 FINANSTILSYNETS RISIKOMODULER

Det gjennomføres gap-analyser i henhold til Finanstilsynets moduler for egevaluering av styring og kontroll, samt Cobit rammeverket for vurdering av IKT-virksomheten. Gap-analysene gir nyttig informasjon om styring og kontroll er i tråd med eksternt regelverk og forventninger.

8.1.9 NYE OG ENDREDE PRODUKTER, LØSNINGER OG PROSESSER

For nye eller vesentlige endrede produkter, løsninger eller prosesser gjennomføres det en effektiv og solid kvalitetssikring før implementering. Dette gjøres for å unngå ubevisst eller uønsket introduksjon av operasjonell risiko. Kvalitetssikringen inkluderer en risikovurdering hvor sentrale ressurser deltar. Det foreligger en egen policy for utvikling og implementering. Policyen gir føringer for hvilke prosjekter og leveranser som må gjennomføre scoring og risikovurdering, og på hvilket nivå i organisasjonen beslutning for implementering skal tas. Produktet eller løsningens vesentlighet og kritikalitet avgjør beslutningsnivå. Policyen suppleres av egne rutiner og et eget prosjektstyringsverktøy som sikrer etterlevelse og oppfølging av policy og prosess.

8.2 Minimumskrav til ansvarlig kapital

Konsernet benytter sjablongmetoden for beregning av krav til ansvarlig kapital som skal dekke operasjonell risiko. Informasjon om konsernets krav til ansvarlig kapital for operasjonell risiko fremkommer av skjemaet 16.2 i vedlegget med standardiserte skjemaer.

Operasjonell risiko omhandler risikoen for tap som følge av:

- Mennesker: brudd på rutiner/retningslinjer, manglende kompetanse, uklar policy, strategi eller rutiner, interne misligheter.
- Systemer: svikt i IKT og andre systemer.
- Eksterne årsaker: kriminalitet, naturkatastrofer og andre eksterne årsaker.

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
  - Strategisk mål bilde og styringsprosesser
    - Risikostyring
    - Standarder
    - Verktøy
    - Roller og ansvar
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

9 ESG-risiko

ESG-risiko defineres som risikoen for tap som følge av at konsernets eksponering mot motparter påvirkes negativt av ESG-faktorer. Banken vurderer motpartrisiko på både miljørisiko, sosial risiko og styringsrisiko.

Miljørisiko (E) er risikoen for tap som følge av at konsernets eksponering mot motparter påvirkes negativt av miljøfaktorer, herunder klimaendringer/endinger i natur, og endringer i regelverk og forbruksvaner som følge av overgangen til nullutslippssamfunn.

Sosial risiko (S) er risikoen for tap på grunn av at konsernets eksponering mot motparter påvirkes negativt av sosiale faktorer som samfunnsforhold, arbeidstakerrettigheter, menneskerettigheter, fattigdom o.a.

Styringsrisiko (G) er risikoen for tap som følge av konsernets eksponering mot motparter påvirkes negativt av dårlig styring og kontroll hos motparten.

9.1 Strategisk mål bilde og styringsprosesser

Bærekraftig utvikling er et av fire hovedmål i bankens strategi. Banken vurderer at den viktigste klimarisikoen er knyttet til overgangsrisiko. Et strategisk satsningsområde er derfor å være en pådriver for bærekraftig omstilling, da klimaendringer vurderes til å være en svært vesentlig faktor for konsernet og samfunnet. Banken håndterer klimapåvirkningen gjennom konsernets eget miljøfotavtrykk og strategiske initiativer om bærekraftig finansiering. For å operasjonalisere målet om bærekraft i konsernets overordnede strategi, og de strategiske føringene og rammeverket har banken vedtatt en ambisjon med to hovedmålsetninger. Disse målene omhandler det langsiktige målet om å være med å skape et bærekraftig nullutslippssamfunn innenfor planetens tålegrense. Kortsiktig har banken mål om blant annet utslippsreduksjon og energieffektivitet i privatmarked- og bedriftsmarkedsporføljen.

Engasjement med nye eller eksisterende kunder vurderes opp mot banken sine retningslinjer for samfunnsansvar

og bærekraft. Sentralt i arbeidet med bærekraft, som er et av banken sine strategiske hovedmål, er også er respekt for internasjonale arbeidstaker- og menneskerettigheter, samt likestilling og mangfold sentralt. Gjennom bærekraftstrategien og andre retningslinjer vurderer banken sin sosiale innvirkning på samfunnet for å skape verdi for alle bankens nøkkelinteressenter. Vurderingene for å redusere sosial risiko er særlig rettet mot bransjer og aktiviteter banken ikke ønsker å finansiere, risiko for brudd på arbeidsmiljø og arbeidstakerrettigheter, brudd på menneskerettighetene, og risiko for manglende etterlevelse av lover blant annet innen økonomisk kriminalitet og hvitvasking. I tillegg har banken egne krav til bærekraft for leverandører og samarbeidspartnere som blant annet inneholder flere svært viktige krav til sosiale forhold. Internt har banken stort fokus på sosiale forhold med mål rettet mot blant annet kjønn og mangfold. Banken har også en godtgjørelsesordning som bygger på langsiktige mål på bærekraftsområde.

Fokuset på styringsrisiko er sentralt og banken sine retningslinjer inkluderer risikostyringsordninger som etiske vurderinger, strategi, åpenhet og inkludering, håndtering av interessekonflikter og intern kommunikasjon om kritiske bekymringer. Slike retningslinjer er viktige for å redusere risikoen for medvirkning til uønsket forretningsvirksomhet.

Som nåværende investeringsaktiviteter og investeringsmål mot miljømål og EU-taksonomien har banken på personmarkedet identifisert overgangsrisiko og legger til rette for at bankens lånekunder øker energieffektiviteten i sine boliger. For å nå målsetningene er det etablert egne mål og tiltak. Innenfor bedriftsmarkedet er de største utlånsbransjene landbruk og næringseiendom vurdert å ha noe overgangsrisiko. På samme måte som innenfor personmarkedet er det fastsatt mål og relevante tiltak. Bankens likviditetsportefølje inneholder lav klima- og miljørisiko da det i stor grad investeres i norske kommuner og statsobligasjoner. Banken arbeider med å øke sin andel av ESG-investeringer i porteføljen og har satt mål på dette området. Konsernet utsteder grønne obligasjoner og har utviklet et eget rammeverk på dette området. Banken driver ikke egen fondsforvaltning og det henvises derfor til SpareBank 1-alliansens felles bærekrafts kartlegging og merking av verdipapirfond.

9.2 Risikostyring

ESG-faktorene påvirkes direkte gjennom egen virksomhet eller indirekte primært gjennom utlånsporteføljen. Gjennom direkte påvirkning håndteres ESG-faktorer primært som operasjonell risiko, kredittrisiko, compliancerisiko, forretningsskikkrisiko og likviditetsrisiko, og er integrert i metodikk, rutiner, styringsdokumenter, retningslinjer og vurderinger innenfor risikokategoriene. ESG-faktorene vil som en risikodriver til de ulike risikokategoriene måles, identifiseres og overvåkes gjennom disse. I tillegg gjennomføres flere direkte analyser som identifiserer og måler hvor følsom banken sine aktiviteter og eksponeringer er for ESG-risiko. Ved brudd på grensene skjer ekskludering i tråd med de ulike retningslinjene. I tillegg vurderer banken bedrifter i bedriftsmarkedsporføljen sin påvirkning på ESG i utlånsaker med satte retningslinjer og grenser, der bedrifter som bryter grenser må tas videre til en høyere vurdering som kan utløse ekskludering.

ESG-faktorer vurderes i låne- og investeringsbeslutninger, samt i vurderinger av leverandører og samarbeidspartnere. Disse kravene er en del av retningslinjene som inkluderes i beslutningsprosesser, og som overvåkes som ESG-risiko. Banken arbeider kontinuerlig med ESG-risikovurderinger og analyserer den risikoen banken er utsatt for. Bankens vesentligste risiko er innenfor kredittområdet der en egen prosess for håndtering av ESG-risiko for kredittporteføljen følges. Banken gjennomfører også dobbelt vesentlighetsanalyser for å identifisere aktiviteter og områder som bør ha et ekstra fokus på å holde en lav risiko.

Miljørisiko, sosial risiko og styringsrisiko blir sett på som risikodrivere som kan påvirke kredittrisikoen ved at faktorene kan påvirke låntakers misligholds risiko ved høyere sannsynlighet for mislighold (PD), høyere tap gitt mislighold (LGD) eller påvirke eksponering ved mislighold (EAD). Verdifall av sikkerhet og påvirkning av belåningsgrad kan også være konsekvenser av ESG-risiko. Kredittverdigheten kan også påvirkes ved operasjonell eller omdømmerisiko av for eksempel ESG-hendelser som påvirker verdien av forretningsmodellen. Likviditets- og finansieringsrisiko kan påvirkes av ESG-risiko ved

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
  - Strategisk målilde og styringsprosesser
  - Risikostyring
  - Standarder
  - Verktøy
  - Roller og ansvar
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

en uforventet reprising av verdipapirer forårsake netto kontantutbetalinger eller tømning av likviditetsbuffer. ESG-faktorer kan påvirke markedsrisiko ved endring av tilbud og etterspørsel etter finansielle instrumenter. Dette kan få påfølgende virkning på risikoavkastning og verddivurderinger av aksjer, obligasjoner og råvarer. Virksomheten til konsernet og dens leverandører kan som en operasjonell risiko påvirkes av ESG-faktorer. Dette kan videre føre til omdømmerisiko.

9.3 Standarder

Banken rapporterer i henhold til den internasjonale standarden GRI og har mål om integrert rapportering. En del av GRI rapportering handler om miljø og klima, som igjen er koplet opp mot bankens bærekraftsmål og delmål. Frivillig har banken også begynt å rapportere på CSRD. Årlig utarbeider banken et energi- og klimaregnskap etter den internasjonale standarden «A Corporate Accounting and Reporting Standards», som er utviklet av «The Greenhouse Gas Protocol Initiative» - GHG protokollen. Banken rapporterer på miljøsertifiseringen Miljøfyrtårn, rapporterer i henhold til TCFD, rapporterer på Global Compact og på prinsippene for ansvarlig bankvirksomhet. Banken har også forpliktet seg til flere globale initiativer som FN, Collective Commitment to Climate Action, Net Zero Banking Alliance, Partnership for Carbon Accounting Financials, CDP, Task Force on Climate-related Financial Disclosures, EU-taksonomien og European Climate Pact.

9.4 Verktøy

Gjennom en rekke aktiviteter arbeider banken aktivt med å redusere ESG-risiko. Dette gjøres blant annet gjennom å tilby grønne produkter, god dialog med kunder, ulike policykrav og mål for reduksjon av co2-utslipp og energieffektivisering. I samarbeid med de andre bankene i SpareBank 1-alliansen er verktøyet for bærekraftsvurdering knyttet til kunder innenfor bedriftsmarkedet videreutviklet. Gjennom verktøyet gjøres vurderinger av kunders håndtering av klima- og miljørisiko, sosial risiko og styringsrisiko. Resultatet av vurderingen benyttes i kredittvurderingen av den enkelte lånesak, men vil også gi verdifull data til rapportering, stresstester og fremtidig modellutvikling.

For å minimere innvirkningen av ESG-risiko på kapital- og likviditetsrisikoprofilen gjennomføres det i forkant av nye investeringsbeslutninger vurderinger i et eget risikohåndteringsverktøy som kategoriseres med middels eller høy risiko. Dette gjøres for å minimere at bankens investeringer kommer i konflikt med bankens retningslinjer for samfunnsansvar og bærekraft. Det gjennomføres årlige kontroller av hele porteføljen for å holde oversikt over porteføljens beholdning og virksomhetens risiko innenfor bærekraft og samfunnsansvar. Brudd på retningslinjer rapporteres til konsernledelsen, som kan ta med bærekraftsrådet for råd til å vurdere bruddet og hvilke konsekvenser det skal få.

Datatilgjengelighet for ESG-risiko innhentes hovedsakelig fra egne verktøy eller kjøpes gjennom tredjepartsleverandør.

9.5 Roller og ansvar

Banken sin bærekraftstrategi og rammeverk for samfunnsansvar og bærekraft er vedtatt av styret, som er øverste ansvarlig for at banken leverer på strategien. Konsernledelsen har vedtatt handlingsplanen og har jevnlig ulike temaer knyttet til klima og bærekraft på dagsorden. Hver konserndirektør har selvstendig ansvar for målene knyttet til sitt virksomhetsområde i handlingsplanen, og rapporterer på målene til resten av konsernledelsen. Leder for risikostyring er ansvarlig for tilsyn og overvåking, mens leder for compliance er ansvarlig for å overvåke og vurdere bankens etterlevelse av gjeldende lover, regler og forskrifter. Internrevisjonen gir risikosikkerhet. Konsernledelsen har etablert et bærekraftsråd som ser på den helhetlige bærekraftsatsingen i banken og gir faglige råd og innspill i saker knyttet til bærekraft. Rådet består av sentrale representanter fra alle forretningsområder og ledes av bærekraftsavdelingen.

Ledelsesbeslutninger knyttet til ESG-faktorer og risiko følger konsernets eksisterende tre linjer, som nevnt over. ESG-faktorer og risiko er etablert i forretningsstrategier med forretningsmessige måltall og er hensyntatt i risikobaserte styringsdokumenter for de ulike risikokategoriene. Styret vedtar dokumentene, mens styrets risikoutvalg følger opp bankens risikoeksponering for alle risikokategorier, herunder også miljørisiko, sosial risiko og

styringsrisiko. Rapportering knyttet til ESG-risiko gjøres fra forretningsområdene gjennom virksomhetsstyring til ledelsen og styret i banken. I tillegg gjennomføres risikorapportering til bankens ledelse og styret. Begge rapporteringene utføres kvartalsvis.

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
  - Eksponering
  - Styring og kontroll
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

10 Eierrisiko

Eierrisiko er risikoen for at konsernet blir påført et negativt resultat fra eierposter i strategisk eide selskaper, eller at konsernet må tilføre ny egenkapital i strategisk eide selskaper, enten dette skyldes kraftig vekst eller for å sikre videre drift som følge av underskudd. Eierselskap defineres som selskaper hvor SpareBank 1 Østlandet har vesentlig eierandel eller innflytelse.

10.1 Eksponering

SpareBank 1 Østlandet er per utgangen av året eksponert for eierrisiko gjennom følgende eierposisjoner i tilknyttede selskaper (TS) og felleskontrollerte virksomheter (FKV):

- SpareBank 1 Boligkreditt AS (konsolidertes i kapitaldekningen).
- SpareBank 1 Næringskreditt AS (konsolidertes i kapitaldekningen).
- SpareBank 1 Kreditt AS (konsolidertes i kapitaldekningen).
- BN Bank ASA (konsolidertes i kapitaldekningen).
- SpareBank 1 Gruppen AS.
- SpareBank 1 Utvikling DA.
- SpareBank 1 Betaling AS.
- SpareBank 1 Bank og Regnskap AS.
- SpareBank 1 Gjeldsinformasjon AS.
- SpareBank 1 Forvaltning AS.
- SpareBank 1 Mobilitet Holding AS (tilknyttet selskap i datterselskapet SpareBank 1 Østlandet AS).

Ikke-konsoliderte TS/FKV inngår i vurderingen av eierrisiko etter pilar 2.

10.2 Styring og kontroll

SpareBank 1-bankene driver alliansesamarbeidet gjennom det felles eide holdingselskapet SpareBank 1 Gruppen AS. SpareBank 1 Gruppen eies av SpareBank 1 Østlandet, SpareBank 1 SR-Bank, SpareBank 1 Nord-Norge, SpareBank 1 SMN, Samarbeidende Sparebanker AS, samt Landsorganisasjonen/ fagforbund tilknyttet LO. SpareBank 1 Kreditt AS og SpareBank 1 Betaling AS eies av alle bankene i SpareBank 1-alliansen. SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS eies av alle bankene i SpareBank 1-alliansen utenom SpareBank 1 SR-Bank.

I styret i SpareBank 1 Gruppen møter konsernsjefer fra eierbankene SpareBank 1 Østlandet, SpareBank 1 SR-Bank, SpareBank 1 Nord-Norge, SpareBank 1 SMN, samt styreleder i Samarbeidende Sparebanker AS og representanter fra LO som eiere av selskapet. Økonomi- og finansdirektør i SpareBank 1 Østlandet møter i styrene i SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS og BN Bank ASA. Tilsvarende er SpareBank 1 Østlandet representert i styret i SpareBank 1 Kreditt AS og SpareBank 1 Betaling AS.

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
  - Styring og kontroll
    - Regulatoriske endringer og compliancerisiko
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO

11 Compliancerisiko

Compliancerisiko er risikoen for at konsernet pådrar seg sanksjoner, bøter, andre strafferettslige sanksjoner, omdømmetap eller økonomisk tap som følge av manglende etterlevelse av lover, forskrifter, myndighetsfastsatte retningslinjer og offentlige pålegg.

11.1 Styring og kontroll

Styring og kontroll med konsernets compliancerisiko er basert på styrevedtatte retningslinjer for compliancerisiko. Disse fastlegger styrets risikotoleranse for compliance-risiko. Konsernet har en lav toleranse for compliancerisiko, og det er nulltoleranse for bevisste brudd på regelverk. Ingen compliancehendelser skal kunne skade konsernets soliditet, resultat eller omdømme i vesentlig grad. Konsernet forretningsdrift skal innrettes på en måte som hindrer bøter og sanksjoner. Denne overordnede risikotoleransen er konkretisert og operasjonalisert gjennom kvantifiserbare parametere på ulike delområder.

De nevnte retningslinjene regulerer dessuten ansvarsforhold, herunder føringer for alle medarbeideres ansvar for regelverksetterlevelse. Konsernets ledelse er ansvarlig for implementering og etterlevelse av lover og forskrifter, mens den enkelte medarbeider er ansvarlig for den daglige, løpende etterlevelse.

Konsernet har en egen compliancefunksjon som er organisert uavhengig av den operative forretningsdriften. Konsernets compliancefunksjon har ansvar for å vurdere om konsernets retningslinjer, rutiner og systemer bidrar til å sikre etterlevelse av relevant regelverk, samt å kontrollere regelverksetterlevelse. Compliancefunksjonen skal dessuten overvåke regelverksutviklingen og foreta konsekvensvurderinger av kjente og varslede regulatoriske endringer. Konsernets compliancefunksjon arbeider etter en risikobasert årsplan. Dersom regulatorisk utvikling eller andre forhold tilsier det blir årsplanen justert løpende.

De styrevedtatte retningslinjene stiller krav til intern oppfølging og rapportering, herunder krav til prosesser for å sikre og følge opp regelverksetterlevelse. Hendelser og brudd på complianceområdet blir på samme måte

som for operasjonell risiko registrert og fulgt opp via egen hendelsesdatabase.

Chief compliance officer rapporterer status på complianceområdet til styret kvartalsvis. Dette omfatter status i forhold til styrets risikotoleranse for compliancerisiko, vurderinger av compliancerisiko, resultater av compliancekontroller og informasjon om regulatorisk utvikling.

11.2 Regulatoriske endringer og compliancerisiko

Omfanget av regulatoriske endringer har vært betydelig også i 2023. Også i de kommende årene forventes det fortsatt omfattende regelverksendringer med betydning for bankens rammevilkår. Konsernet har betydelig fokus på regelverksutviklingen og compliancerisikoen. Oppfølging av bankens tilpasning til og implementering av nytt og endret regelverk inngår som en del av compliancefunksjonens årsplan.

- 1 INNLEDNING
- 2 KONSERNETS RISIKO- OG KAPITALSTYRING
- 3 KAPITAL
- 4 KREDITTRISIKO
- 5 MOTPARTSRISIKO
- 6 LIKVIDITETSRISIKO
- 7 MARKEDSRISIKO
- 8 OPERASJONELL RISIKO
- 9 ESG-RISIKO
- 10 EIERRISIKO
- 11 COMPLIANCERISIKO
- 12 FORRETNINGSSKIKK-RISIKO
- Styring og kontroll

12 Forretningsskikkrisiko

Forretningsskikkrisiko er risikoen for offentlige sanksjoner, straffereaksjoner, omdømmetap eller økonomisk tap som følge av at bankens forretningsmetoder eller de ansattes jobbadferd i vesentlig grad skader kundenes interesser eller markedets integritet.

Chief compliance officer rapporterer status for forretningsskikkrisiko til styret kvartalsvis, som en integrert del av den kvartalsvise compliancerapporten. Dette omfatter blant annet status i forhold til styrets risikotoleranse for forretningsskikkrisiko.

12.1 Styring og kontroll

Reguleringen av finansbransjen har over tid utviklet seg til i stadig større omfang også å omfatte regelverk for å beskytte kunder og forbrukere. Konsernets forretningsskikkrisiko er derfor nært forbundet med konsernets compliancerisiko. Styret har vedtatt egne retningslinjer for forretningsskikkrisiko, for på den måten å tydeliggjøre hvor viktig dette temaet er for konsernet. Disse retningslinjene omfatter blant annet styrets risikotoleranse på området. Konsernet har en lav toleranse for forretningsskikkrisiko. Det innebærer at ingen enkelthendelser innenfor forretningsskikk skal kunne skade konsernets soliditet, resultat eller omdømme i vesentlig grad. Den overordnede risikotoleransen på området er konkretisert og operasjonalisert gjennom kvantifiserbare parametere for risikotoleranse på ulike delområder.

Retningslinjene regulerer dessuten ansvarsforhold, krav til oppfølging og rapportering, samt hovedprinsippene for å sikre en god forretningsskikk. Det påligger alle ansatte å bidra til at kundenes behov og rettigheter ivaretas på en tilfredsstillende måte, herunder gjennom en faglig god og redelig kundeføring som sikrer at bankens kunder kan ta bevisste og velinformerte valg.

Sentrale virkemidler for øvrig for å sikre en god forretningsskikk omfatter blant annet etiske retningslinjer, interne informasjons- og opplæringstiltak, gjennomføring av risikoanalyser, en velfungerende ordning for håndtering av kundeføring – herunder årsaksanalyser og forbedringstiltak, samt en hensiktsmessig varslingskanal. Ved etablering eller endring av produkter og tjenester skal det gjennomføres nødvendig kvalitetssikring før lansering. Belønnings- og godtgjørelsesordninger skal utformes slik at ønsket adferd i forhold til forretningsskikk sikres og fremmes.

OM SPAREBANK 1 ØSTLANDET

SpareBank 1 Østlandet er landets fjerde største sparebankkonsern med 1 100 kompetente og stolte medarbeidere. Gjennom snart 180 år har vi bygget en solid markedsposisjon på Østlandet ved å være tilgjengelige og yte kreditt til personer og bedrifter i bygd og by. Vi har i dag 37 kontorer spredt om i Oslo, Akershus og Innlandet.

Gjennom bankens datterselskaper, SpareBank 1-alliansens tilknyttede produktselskaper og eierandeler i Fremtind forsikring er vi et komplett finanshus for våre person- og bedriftskunder. Vi er et børsnotert og selvstendig finanskonsern med hovedkontor i Hamar, har dype røtter på Østlandet og har bidratt til verdiskaping i markedsområdet gjennom flere generasjoner.